

BULLARIUM

ROMANUM

PP. I. 3.

BULLARUM
DIPLOMATUM ET PRIVILEGIORUM
SANCTORUM ROMANORUM PONTIFICUM
TAURINENSIS EDITIO

LOCUPLETIOR FACTA

COLLECTIONE NOVISSIMA PLURIUM BREVIUM, EPISTOLARUM, DECRETORUM ACTORUMQUE S. SEDIS
A S. LEONE MAGNO USQUE AD PRAESENS

CURA ET STUDIO

R. P. D. ALOYSHI TOMASSETTI ANTIST. DOM. PONTIF.
ET COLLEGI ADLECTI ROMAE VIROB. S. THEOLOGIAE ET SS. CANONUM PERITORUM

QUAM

SS. D. N. PIUS PAPA IX
APOSTOLICA BENEDICTIONE EREXIT

AUSPICANTE

EMO AC REVMO DNO S. R. E. CARDINALI

FRANCISCO GAUDE

TOMUS III

A LUCIO III (an. MCLXXXI) ad CLEMENTEM IV (an. MCCLXVIII)

AUGUSTAE TAURINORUM

SEB. FRANCO, H. FORY ET H. DALMAZZO EDITORIBUS

MDCCCLVIII

LECTORI BENEVOLO

TAURINENSES BULLARII EDITORES

Bene habet. Tertium MAGNI BULLARII ROMANI volumen, compactum et ornatum, typis nostris excusum minus profecto cunctanter duobus prioribus, Lector benevole, amplectere. Quod, nulla interposita mora, quantum excipiet, ad metam, quantum potest, properaturi. In eo enim nervos nos omnes intendimus ut opus magnum, ne dicamus immensum, non modo in sacra studia incumbentibus, verum et germanae historiae reiue diplomaticae cultoribus maxime profuturum, diu non praestolarentur eruditi. Iter namque occipientibus nobis lubrica et salebrosa via, haud pauca necesse fuit offendicula occurrerent: quibus tandem aliquando abactis, ecquid adhuc nos moraretur? Quod eo sane dicimus, ne prorsus Lectorem praetereat, manus nos operi imponentes, plurimas difficultates nactos fuisse adversariosque expertos (quos ut cavere decuit, sic timere non decuit), idque genus alia, quae nec praevideri potuere, nec sine industria et labore cunctando vinci.

Haec nobis in operis limine infesta: attamen non defuere secunda, prospera non desunt. Sublevant enim nos recreantque S. R. E. amplissimorum Cardinalium favor; illustrissimorum per Italiam et extra consistentium Episcoporum commendationes; Eminentissimi GAUDE Cardinalis, Operis patroni, pervigil cura, consilia, auspicia; DD. in urbe VV. Consessus, praesidente reverendissimo P. D. Aloysio Tomasseti, Antist. Dom. Pontif., studium; ac demum consentiens laus bonorum; incorruptaque vox bene iudicantium (1). Quae omnia stimulos quo-

(1) Longum foret nomina eorum retexere qui de hac nostra editione verbis amplissimis, atque catholico eruditoque viro dignis, loquuti sunt: honoris causa nominamus cl. v. Aloysium Veuillot, Lutetiae Parisiorum, et S. Th. doct. Iacobum Margotti, Augustae Taurinorum, quorum uterque, ille in ephemeride cui titulus *L'Univers*, hic in ea quae *L'Armonia* dicitur, sermonem de ipso opere habuerunt.

Huiusce operis Editores Taurinenses, Legum beneficio se uti, pro additionibus notisque, declarant, ita ut, sine eorum facultate, aliquid praeo iterum committere liceat nemini.

dam modo animis adiicientes, efficiunt profecto ut maiori semper diligentia operi evulgando vacemus. Cuius quidem rei specimen lector habebit quum primum edita volumina conferat diligentissime inter se se: secundum namque priori, utrique tertium non mediocriter praestare deprehendet.

Quod pergratum, Tibi, Lector benevole, futurum, ipsa rerum gravitas, amplitudo et copia nobis pollicentur.

« In hac siquidem operis nostri parte (verba Cocquelinii, in tertii tomi fronte posita, transcribimus), quam merito Ecclesiasticae historiae saeculi duodecimi, et decimi tertii fundamentum appellaveris, illustrantur praeclare sancteque gesta duodecim Summorum Pontificum, qui ab anno 1181 ad 1268 Romanae Ecclesiae praefuerunt: si tamen Coelestinum IV excipias, qui, cum paucis in pontificatu diebus vixerit, nullas reliquit constitutiones. Ex iis, quae in hoc tomo exhibentur, monumentis colligi potest, quanta sollicitudine illi sibi commisso gregi invigilaverint, quanto labore contenderint, ut collapsam disciplinam restituerent; Terram Sanctam a barbararum gentium manibus vindicarent atque eriperent; profligarentur haereses, ac tandem orthodoxa fides longe lateque diffunderetur. Praeterea describuntur Ordinum Mendicantium ortus et incrementa, praescriptae iis regulae, leges sancitae ad stabilienda monastica instituta, data Sanctorum canonizationum norma; leguntur convocationes duorum illustrium Conciliorum, Lateranensis nempe quarti, quod magnum Lateranense Concilium dici solet, et primi Lugdunensis inter generalia decimi tertii: quam plures indictae referuntur (quas aiunt) Cruciatas contra Albigenses aliosque haereticos; legesque praescriptae, quibus a fide catholica aberrantes ad Ecclesiae gremium revocarentur, et pertinaces debitis poenis coercerentur: innumera tandem alia proponuntur documenta, quae omnia Summorum Pontificum vigilantiam maximam, pastoraalemque sollicitudinem demonstrant.

« Verum ne alieno incommodo nimis cresceret voluminum moles, omittendas esse putavi, paucis dumtaxat exceptis, constitutiones illas, quae in compilatione literarum decretalium, ex quibus corpus iuris canonici constat, leguntur: ii siquidem libri omnium iuris pontificii peritorum manibus teruntur, atque versantur: eaque in re tenenda nobis erant Cherubini vestigia, in cuius Bullario desunt huiusmodi decretales epistolae ».

Breviter, Lector benevole, haec praemonenda visa sunt, ut iam iudicare possit unusquisque, Catholicae Religionis, quam unice diligimus, honorem atque incrementum prae oculis nobis habentibus, omni posthabita venditatione, nunquam defuisse animum, nunquam, opitulante Deo, defuturum.

INDICULUS SS. PONTIFICUM CONSTITUTIONUM

QUAE IN TOMIS I, II, ET III
EXTRA ORDINEM CHRONOLOGICUM VAGANTUR.

(Vide Adv. praepositam indiculo tomi x).

Adv. In tribus prioribus tomis plures leguntur constitutiones quarum incerta data est ob defectum notarum chronologicarum. De hisce itaque iudicium eruditis relinquimus. In praesenti indiculo illas tantum referimus, de quibus constat eas plus minusve extra ordinem chronologicum vagari.

Datum A. D.		Pag.
	IN TOMO I.	
	MARTINUS I.	
19 Ianuarii	852 (vel 851) De quotidiano sanctae matris catholicae atque apostolicae Ecclesiae profectu	206
	NICOLAUS I.	
.....	864 Quando ad ea	307
	LEO IX.	
.....	1049 Convenit apostolicae moderamini	629
.....	1049 (?) Creditae speculationis	627
.....	 Relatum est auribus nostris	627
.....	 Apostolicae sedis	628
	IN TOMO II.	
	URBANUS II.	
.....	1095 Venientem ad nos	155
6 Novembris	1097 Potestatem ligandi	154
.....	 Quantum de tua religione	155
	HADRIANUS IV.	
11 Septembris	1157 Pia postulatio voluntatis	641
	IN TOMO III.	
	LUCIUS III.	
22 Iunii	1185 Iustis petentium desideriis	31
	INNOCENTIUS III.	
13 Martii	1198 Cum in lege veteri	123
22 Maii	1213 Quanto diligentius	265
	HONORIUS III.	
13 Ianuarii	1218 Venerabili fratri Benedicto	337
18 Maii	1233 Cum iuxta testimonium	472
	INNOCENTIUS IV.	
29 Iulii	1254 (?) Ad extirpanda	552
	ALEXANDER IV.	
6 Martii	1257 Felicis recordationis Innocentius	612
23 Ianuarii	1260 Ad audientiam nostram	667

LUCIUS III

PAPA CLXXI

Anno aerae Christi comm. MCLXXXI.

Lucius III, antea Humbaldus, natione Thuscus, patria Lucensis, pridem Ostiensis et Veliternensis episcopus (1), electus est Romanus Pontifex die prima mensis septembris (2) anno 1181, et sequenti dominica, seu die sexta eiusdem mensis, coronatus est apud Velletrum (3). Sedit in pontificatu annos IV, menses II, dies XVIII (4), imperantibus in Oriente Alexio Comneno, quem Porphyrogenitum vocant, mox Andronico, demum Isaacio Angelo: in Occidente vero Friderico Ænobardo imperatoribus. Obiit Veronae (5) die 24 (6) novembris anno 1185,

(1) Has quippe duas Ecclesias univit Eugenius PP. III, teste Roberto de Monte (diploma unionis reperire nondum datum est); cum circa annum 1180 Ostia habitatoribus destituta, propemodum esse civitas desisset. (2) Consulto adnotavi in Alexandro III, sedem vacasse *per diem, exclusis extremis*. (3) Scribit Anonymus Cassinensis, qui, ut recte notat V. Cl. Camillus Peregrinus, vixit per haec tempora, Illi assentitur auctor Chronic. Fossae Novae. (4) Sic legitur in octavo ex Catalogis Criticae Baronianae praefixis. Anonymus Cassinensis laudatus, ad an. 1185, scribit: *Lucius PP. apud Veronam obiit vii kalendas decembris*, de qua chronologica nota inferius. Sicardus quoque Cremonensis episcopus, qui eo tempore vivebat, sumumque concinnabat Chronicon (si conicere licet ex eiusdem verbis ad an. 1179, tunc *Offredus ordinator meus, vir simplex... Cremonae fuit episcopus*) anno 1185, haec subdit: Eodem anno, *Urbanus PP. III creatur*, quod factum fuisse nonnisi labente eodem anno, omnibus est incomparto: nec audiendus Godefridus Viterbiensis, qui in *Pantheon* a nobis saepius laudato, Lucium Papam sedisse dicit *annis tribus*; apertissimus quippe error inibiprehenditur, qui amanuensis forte incuria irrepsit, quod clarius ex infraposis Bullis apparet, inter quas unam ex Ughellio referimus datam Gerardo Bellunensi electo anno 1185, pontificatus Lucii quinto. Illud quoque advertendum est, annos IV, m. II, d. XVIII computari a die coronationis, seu consecrationis Papae. (5) Ad eam siquidem civitatem se contulit, ut cum Friderico imperatore conveniret de procuranda sacra expeditione pro recuperatione Terrae Sanctae. (6) Anonymus Cassinensis scribit Lucium *apud Veronam*

et sequenti die sepultus est. Vacavit sedes per diem (1).

I.

Absolutio Wilielmi regis Scotiae ab excommunicatione in eum lata ab archiepiscopo Eboracensi (2).

SUMMARIUM

Cum regibus benigne agendum. — Wilielmus rex ab archiep. Eboracensi excommunicatus. — Post enixas eiusdem, et eius oratorum preces; — Habito prius Rom. Ecclesiae cardinalium consilio, absoluitur; — Et in honorem haberi declaratur.

Lucius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, episcopis, abbatibus, clero et populo per Scotiam constituto, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum regibus tanquam praecellentibus Apostolus statuerit deferendum; dignum est et consonum rationi, ut eos tanquam filios carissimos propensius honoramus, et in devotione beati Petri et sacrosanctae Romanae Ecclesiae annuendo, iustis illorum desideriis attendamus. Accepimus autem quod cum carissimus in Christo filius noster Wilielmus illustris rex Scottorum, electioni et consecrationi venerabilis fratris nostri Ioannis episcopi innoxorabiliter obviaret, obtentu literarum sanctae recordationis Alexandri Papae praedecessoris nostri, bonae memoriae Rogerus Eboracensis archiepiscopus, et iam episcopus dictus, in eum et regnum, et quosdam de regno sententiam excommunicationis promulgarunt. Caeterum venerabilis frater noster Iocelinus Glascuensis episcopus, et dilecti filii Arnaldus de Melros et Osbertus Kalkoensis

obiisse vii kalendas decembris, quem tamen diem pertinere ad eius sepulturam probat Radulphus de Diceto, ut notat Pagius Iunior. (1) Ipsa enim die, qua sepulturae datus fuit Lucius PP., electus est Urbanus successor, prout inferius videbimus. (2) Ex Baron. ad ann. 1182.

Com regibus benigne agendum.

Wilielmus rex ab archiepisc. Eboracensi excommunicatus.

Post enixas eiusdem, et eius oratorum preces;

abbates, et Walterus prior Sanctae Columbae de Insula, propter hoc ad Sedem Apostolicam accedentes, sua nobis assertionem monstrarunt, quod archiepiscopus excommunicationis in regem et interdicti in regnum, et episcopus iam dictus in quosdam de regno excommunicationis sententiam protulerunt, quam ex multiplici ratione retractandam fore rationabiliter coram nobis et fratribus ostenderunt. Inde utique fuit, quod praefato regi tanquam carissimo in Christo filio deferentes, omnem sententiam iam dicti episcopi, pro praefata causa in eum vel suos, vel regnum prolatam de comuni consilio fratrum autoritate apostolica relaxavimus, et statuimus illum et suos excommunicatione, et regnum interdicto, ex praescripta sententia nostra non teneri. Quo circa universitati vestrae per apostolica scripta praecipiendo mandamus, quatenus ei tanquam regi catholico, et habenti communionem Apostolicae Sedis, participare minime dubitetis: sed in omnibus illi honorem congruum impendatis. Quanto enim certiores sumus de sinceritate devotionis illius Ecclesiae, et personis ecclesiasticis regni sui, tanto amplius eum volumus in omnibus, in quibus secundum Deum possumus, honorari.

Datum Veletrae decimo sexto kalendas aprilis (1).

Dat. die 17 martii anno Domini 1182, pontif. anno 1.

(1) Quod ad rei huius historiam attinet, excipe a Pagio Iunior, qui seriem totam brevibus refert ex Rogerii Hovedeni Annalibus, anno 1180: Wilhelmus Scotiae rex contra Ioannem cognomento Scotum canonice electum episcopum S. Andreae, per vim intrusit Hugonem capellanum suum, sprete appellatione Ioannis ad Papam, et legatorum romanorum iudicio, qui ab Alexandro III in Scotiam missi pro Ioanne sententiam tulerant. Quod cum rescivisset Alexander III, legationem Scotiae committens Rogerio Eboracensi archiepiscopo, mandavit ei, ut una cum Hugone Dunelmensi episcopo sententiam excommunicationis proferret in regem, et regnum illius interdicere, nisi permitteret Ioannem sedere in pace. Quod cum rex recusasset, legati pontificii sententiam excommunicationis in regem protulerunt, et interdicti in regnum.

habito prius Romano Ecclesiae cardinalium consilio, absolvitur;

Et in bonorem huius declaratur.

II.

Confirmatio donationis a Barasone, eiusque uxore Algaburga Sardiniae regibus factae monasterio Montis Casini (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Confirmatur donatio ecclesiae S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis: — Cuius tenor refertur. — Barason, uxore consentiente, ac episcopis adprobantibus, donat Ecclesiae Casinensi ecclesiam S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis, — Duodecim aut ad minus septem monachis missis ad regendam ecclesiam, — Sub annuo censu viginti byzantiorum pro Casinensi Ecclesia, — Testibus adhibitis ad donationis fidem roborandam. — In temeratores donationis ipsius, Dei et Ss. maledictione invocata. — Pax et benedictio pro illi consentientibus: — Ordinata et firmata anno 1182: — Eadem donatio validatur cum solitis expressionibus.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Petro Cassinensi abbati, salutem et apostolicam benedictionem.

Quae locis religiosis pietatis intuitu conferuntur, firma volumus et illibata persistere, et ne pravorum nequitia perturbentur, apostolico praesidio communitur. Hac itaque consideratione rationis inducti, et tuis nihilominus precibus inclinati, ecclesiam Sancti Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis suis, quam per dilectum filium nostrum nobilem yrum Barason Arborensem iudicem, dioecesanis episcopis assensum praebentibus, commissum tuae curae coenobium est ca-

Cumque haec controversia, vivente Alexandro III, sopiri non potuisset, Wilhelmus rex, post eius mortem, missis ad Lucium III Pontificem nunciis, absolutionem ab eo impetravit. Misit enim eo Lucius Rolandum electum Dolensem in Britannia Minori episcopum, Romanae Ecclesiae subdiaconum, legatum suum, qui res ita cum rege composuit, ut tam Hugo, quam Ioannes renunciant eidem Ecclesiae Sancti Andreae, et Ioannes loco ipsius haberet episcopatum Dunkeldensem, et alia nonnulla. (1) Edidit P. Montfaucon, Diar. Ital., cap. 22.

Exordium.

Confirmatur donatio ecclesiae S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis.

nonice consequutum, sicut in scripto eius authentico continetur, et eam iuste ac sine controversia possides, tibi et per te monasterio tuo auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Ad maiorem autem huius facti notitiam idem scriptum inferius diximus annotandum. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Peccatorum pondere praegravatis principale reperitur remedium, ut temporalem substantiam Christi pauperibus erogare festinent, Domino ipso dicente: Date elemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (1); et iterum: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula (2). Ideoque hanc vocem audiens ego Barason rex et iudex, avi et patris mei sequens pro posse pia vestigia, consentiente uxore mea regina Algaburga, necnon et episcopis nostris Mariniano Zorachi de Terra Alba, et comitano (3) Pais de Ala, pro redemptione animarum nostrarum et parentum nostrorum, tradimus, donamus atque concedimus Ecclesiae S. Benedicti de Monte Casino, ecclesiam S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis suis, cum servis et ancillis, terris, vineis cultis et incultis, saltibus et pratis, et sylvis, atque piscationibus, nec non et animalibus, et cum omnibus, quae in chartula eiusdem Ecclesiae continentur scripta; tali pacto atque conventionem, ut duodecim ibidem ad Deo serviendum, si tamen supradicta Ecclesia hos sustinere sine sui detrimento potuerit, dirigat monachos, ex quibus tres vel quatuor ita sint literati, ut si necessarium fuerit, in archiepiscopos et episcopos possint eligi, et etiam regni nostri negotia sive in Romana Curia, vel in Curia imperatoris, et ubique valeant tractare. Si vero tantos sustinere non potuerit praedicta Ecclesia, septem, vel

quantos secundum consilium nostrum visum fuerit, transmittat, de qua Ecclesia viginti byzantios, et non plus, annuatim accipiat Ecclesia Sancti Benedicti Montis Casini, nisi forte aliquid intervenerit eidem Ecclesiae impedimentum, vel pro Curia Romana, vel pro guerra, vel certe pro regni sui negotio, vel etiam pro comparisone alicuius terrae. Mihi autem, vel alicui alteri non liceat aliquo modo supradictam S. Nicolai repetere vel inquietare Ecclesiam si supradictam tenere voluerint conventionem. Testes Marianus Zorraki episcopus Terralbe, et comitanus Pais episcopus Alae, et Ponthus curator de Bonorzuli, et comitanus Fronscute curator de Campitanno, et comitanus de Laconpedes curator de Valensa, et Constantinus Spanus curator de Fradoriane, iudex, Parason de Gallun curator de Miili, Orzoch de Lacon filius meus, curator de Giltiber, Orzocor de Lacon Arborikesus, curator de Barbaria de Meana, Constantinus Manca curator de Mantra Olisaii, Iohannes de Vinea Buiakesorum maior cum totis suis sociis, Petrus Paganus, quamvis indignus, sacerdos qui haec omnia scripsit. Si quis autem contra hanc nostrae donationis chartulam aliquid moliri voluerit, omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, necnon et Beatae semper Virginis Dei Genitricis Mariae, et omnium coelestium virtutum, et sanctorum Patriarcharum, Evangelistarum, Discipulorum, Innocentium, Martyrum, Confessorum atque Virginum, et omnium incurrant maledictionem electorum. Amen. Qui autem huic chartulae consenserint, et eam confirmaverint, et veram esse crediderint, habeant benedictionem Dei omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti, necnon et B. semper Virginis Dei Genitricis Mariae, et omnium coelestium virtutum et sanctorum Patriarcharum et Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Discipulorum, Innocentium, Martyrum, Confes-

bizantiorum pro Casinensi Ecclesia:

Testibus adhibitis ad donationis fidem roborandam.

In temeratores donationis ipsius, Dei et Ss. maledictione invocata:

Pax et benedictio pro illi consentientibus.

Cuius tenor refertur.

Barason, uxore consentiente, episcopis adprobantibus, donat Ecclesiae Casinensi ecclesiam S. Nicolai de Gurgo cum omnibus pertinentiis.

Duodecim aut ad minus septem monachis missis ad regendam Ecclesiam.

Sub anno viginti.

(1) Luc. XI, 41. (R. T.) (2) Luc. XVI, 9. (R. T.) (3) Comitatus, paganus, rusticus, ager, coenobium, pagus, vicus (R. T.)

Bull. Rom. Vol. III.

Ordinata et firmata anno 1182.

Eadem donatio validatur cum solitis expressionibus.

sorum atque Virginum et omnium electorum. Amen. Haec omnia sunt ordinata et firmata anno millesimo centesimo octuagesimo secundo.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Velletri secundo kalendas iulii (1).

Dat. die 30 iunii anno Domini 1182, pontif. Lucii anno 1.

III.

Erectio abbatis Monteregalis in archiepiscopatum (2).

SUMMARIUM

Exordium. — S. R. Ecclesiae primatum in omnes universi orbis Ecclesias liquido demonstratur. — Mons Regalis constituitur sedes metropolitana: — 1. Montis Regalis abbatia a Guillelmo II Siciliae rege constructa. — Eam Alexander PP. III ab omni episcopali subiectione eximit. — Eiusdem Guilelmi regis preces ad metropolitam dignitatem ei impetrandam. — 2. Causae concessionis. — Res insolita, ut duae civitates inter se vicinae metropoles crearentur: — Cur in praesenti casu sit derogatum huic disciplinae. — 3. Ecclesia Monteregale. sub protectione Sedis Apostolicae recipitur: — 4. Bonaque omnia eidem confirmantur. — Catanensis Ecclesia ei subiicitur. — 5. Episcopale ius conceditur. — Enumeratio parochiarum et ecclesiarum ad vicinos episcopatus antea pertinentium, quae Monteregali confirmantur, vel de novo conceduntur. — Ex concessione Messanensis

(1) Adesse sigillum plumbeum pendens, ex una parte inscriptum habens: *Sanctus Paulus, Sanctus Petrus*; ex altera: *Lucius Papa tertius*, asserit Montefalconius, qui privilegium totum transcripsit ex apographo archivii Montis Casini. (2) Hanc abbatiam a cuiusque archiepiscopi et episcopi potestate eximit Alexander PP. III, anno 1174, bonaque omnia eidem confirmavit Const. *Ex debito*, Collect. huius, tom. II, pag. 778. — Edidit Roccus Pirrus, Sicil. Sac., tom. I, ubi de hac Ecclesia.

archiepiscopi: — Ex concessione archiepiscopi Rhegyptani, consentiente capitulo: — Ex concessione Bartholomaei Agrigentini episcopi. — Ex Matthaei episcopi Mazariensis. — Episcopi Anglonensis. — Et Bisiniensis cum capituli sui assensu. — 6. Pallii usus archiep. conceditur. — Adhortatio ad Guillelmum archiepisc. ex ipsa pallii concessione petita. — 7. Futuri archiepiscopi per monachos Ecclesiae huius statuuntur eligendi. — 8. Decretum pro immunitate Ecclesiae huius. — Census annuus Sedi Apost. persolvendus. — 9. Solitae conclusiones. — Lucii PP. et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones.

Lucius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Guillelmo archiepiscopo Monteregali, eiusque successoribus canonice instituendis, in perpetuum.

Licet Dominus Iesus Christus Ecclesiam suam instituens discipulis suis eandem super credentes ligandi ac solvendi dederit potestatem, unam (1) tamen in ea, beatum scilicet Petrum apostolum, voluit praeminere, dicens: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis (2). Intelligendum ex hoc tribuens fidelibus universis, quod sicut unus erat mediator Dei et hominum homo Christus Iesus pacificans quae in coelis erant et quae super terram, et dissolvens maceriarum parietem, et faciens utraque unum, sic et in Ecclesia unum ex ipso, et per ipsum omnium caput esset, nec in membris fieret ulla diversitas, quae per unius auctoritatem et providentiam capitis ad unam fidei veritatem, eandem religionis reducerentur, et cultum (3). Quod etiam in eo loco monstratur, in quo et de confirmandis fratribus et de pascendis dominicis ovibus praeceptum a Domino nostro legitur ei datum: ex hac itaque potestate, quae ad B. Petrum ex Dominica traditione per-

(1) Forsitan leg. *unum* (R. T.) (2) Matth. XVI, 18 et 19 (R. T.) (3) Forsitan *eundem*... *reduceretur et cultum*. (R. T.)

venit sacrosancta Romana Ecclesia, quae per Dominum Iesum Christum ab eodem B. Petro instituta est et fundata super universas Ecclesias auctoritatem obtinuit, ut ubique ratum esset, ac solidum, quod ipsius prudentia statuisset; quod etiam ab universis Ecclesiis per orbem terrarum usquequaque diffusis et receptum est, et servatum; itaut per eam, et distributio facta sit dignitatum, et inditum Christi fidelibus, et diligentius ordinatum, quod ad cultum pertinere visum est pietatis. Ex hac siquidem data B. Petro a Domino potestate, ipse et successores ipsius per diversa mundi loca constituerunt episcopos, et dignitates per provincias diviserunt.

§ 1. Nos etiam, qui eis, licet impares meritis, Domino vocante successimus, in loco, qui Mons Regalis dicitur, pro multa utilitate populi christiani metropolitam sedem duximus statuendam. Cum etenim charissimus in Christo filius noster Guillelmus illustris Siciliae rex, divinae caritatis igne succensus, ad gloriam Dei et salutem suam, ac parentum suorum monasterium ibi fundasset; et primo locum ad id agendum B. Petro, et Romanae obtulisset Ecclesiae, ab episcopali subiectione per auctoritatem praedecessoris nostri felicitis memoriae Alexandri PP., assensumque venerabilis fratris nostri Gualterii Panormitani archiepiscopi liberum reddidit, et quietum, ac sic aedificiis erigendis regiam curam impendens, brevi tempore templum Domino multa dignum admiratione construxit, castris munitissimis, et redditibus ampliavit, libris, et sacris vestibus, et argento decoravit, et auro: et tandem multitudinem monachorum de Cavensi ordine introduxit, et in tantum aedificiis et rebus aliis extulit locum ipsum, ut simile opus per aliquem regum factum non fuerit a diebus antiquis, ut in admirationem homines adducat, ad quos ex auditu solo potuerit, quod factum est, pervenire; deinde ad opus bonum, sicut cervus ad fontes aquarum anhelans, et

modicum reputans quidquid desiderio fecerat aeternorum, iuxta id, quod Sapientia dicit: Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient (1); a praedicto praedecessore nostro et nobis ipsis, et fratribus nostris cum multa instantia postulavit, ut eundem locum dignitate metropolitana donaremus, praesertim cum et illuc populum congregare coepisset et disponderet congregare: qui ex illa parte contra omnium inimicorum incursus inexpugnabile munimen posset toti terrae conferre.

§ 2. Porro nos deliberatione habita non parva cum fratribus, et attendentes communem utilitatem, quae de incremento illius loci speratur, desiderio et petitioni eius non duximus abnuendum; ne ubi liberalissimus ipse de thesauro, et tenimentis suis extiterat, nos de his quae ad iniuncti nobis apostolatus a Deo spectant officium, existere difficiles videremur, et tanta eius et nostra minueretur tarditate devotio, quanta nostro studio de bono congruebat ad melius incitari. Nam ex hoc pro desiderio eius non parum facile videbatur, quod licet esset insolitum, quod duae metropoles tam vicinae consisterent, ex hac tamen nova constitutione nequaquam ius minuebatur alterius: cum iam ante monasterium ipsum per archiepiscopos et episcopos tam in se, quam in omnibus locis suis ab omni episcopali iure fuisse exemptum, et plena in omnibus libertate donatum, ita ut nulli archiepiscopo vel episcopo, nisi tantum Rom. Pontifici subiaceret.

§ 3. Te itaque, venerabilis in Christo Fr. Guillelme, in eiusdem loci archiepiscopum nostris tamquam B. Petri manibus consecramus, et pallii dignitate statuimus decorandum. Recipiens quidem eandem Ecclesiam ad honorem Domini Dei nostri et memoriam beatae Mariae Virginis, regia liberalitate fundatam sub apostolici tuitione muniminis, et nostro privilegio, quod factum est, roboramus.

(1) Ecclesiastic. XXIV, 29. (R. T.)

Eiusdem Guilelmi regis preces ad metropolitam dignitatem ei impetrandam.

Causae concessionis.

Res insolita, ut duae civitates inter se vicinae metropoles crearentur.

Cur in praesenti casu sit derogatum huic disciplinae.

Ecclesia Monteregale. sub protectione Sedis Apostolicae recipitur.

Statuimus autem in primis, ut ordo monasticus, qui secundum Dei timorem et B. Benedicti regulam, et Cavensis monasterii observantias in eo loco constitutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

§ 4. Praeterea quaecunque possessiones et quaecunque bona eadem Ecclesia in praesentiarum ex dono praenominati regis, et quorumque aliorum rationabiliter possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione principum, oblatione fidelium, seu alijs iustis modis poterit adipisci, firma eidem Ecclesiae in perpetuum, et illibata permaneant. In quibus episcopatum Catanensem proprio duximus vocabulo designandum, quem nos de fratrum nostrorum communi consilio ad multam praedicti regis instantiam tibi, tuisque successoribus, sicut propriis archiepiscopis, metropolitico in perpetuum constituimus iure subesse.

§ 5. Episcopale quoque ius et omnia, quae in subscriptis locis ex concessione fratrum et coepiscoporum nostrorum habet, auctoritate apostolica tibi, tuisque successoribus confirmamus, et firma et illibata perpetuis temporibus decernimus permanere: ex concessione scilicet venerabilis fratris nostri Gualterii Panormitani archiepiscopi cum voluntate, et consilio, et assensu omnium canonicorum suorum, et regia etiam conniventia, totam parochiam et dioecesim castelli Cerleonis cum monasterio Sanctae Mariae Magdalene, et alijs ecclesijs cum decimis, et alijs iustitiis, quas de baronibus et alijs hominibus ipsius castelli, et pertinentiarum eius Panormitana Ecclesia solebat percipere, et cum omni episcopali iure, quod in eadem parochia et dioecesi videbatur habere. Ecclesiam praeterea S. Silvestri, quae fuerat demania, et proprii iuris Panormitanae Ecclesiae, quae pro eo, quod Ecclesiae tuae multum vicina erat et multum utilior ei, quam Panormitanae Ecclesiae, iam dictus archiepiscopus, sicut eius scripto autentico con-

tinetur, de consilio et consensu omnium fratrum suorum eidem Ecclesiae libera et spontanea tradidit voluntate, cum omnibus tenementis, villanis et possessionibus et omni iure suo. Ex concessione bonae memoriae Nicolai quondam Messanensis archiepiscopi cum totius capituli sui consensu omne ius episcopale, quod Ecclesia Messanensis debebat habere in monasterio et omnibus pertinentiis eius, quod illustris recordationis eiusdem regis mater Margarita gloriosa quondam regina in loco, qui dicitur Moniachium in dioecesi Messanensi in honorem Dei et Beatae Mariae semper Virginis memoriam pro sua devotione construxit, et per dictum archiepiscopum ab omni debito Messanensis Ecclesiae liberum obtinuit, et quietum ab omni iure. Ex concessione Thomaе Rhegytani archiepiscopi communi capituli sui consensu totum ius episcopale, vel quodcumque aliud ad Rhegytanam pertinebat Ecclesiam, in monasterio S. Salvatoris de Martello, quod construxit Ioannes Calomenus regius quondam camerarius, et in monasterio monialium S. Ioannis Exocalnia, quod est extra muros civitatis Rhegii, cum cellis, obedientiis, possessionibus, tenementis et pertinentiis monasteriorum ipsorum, iuxta quod in iam dicti archiepiscopi privilegio continetur. Ex concessione Bartholomaei Agrigentini episcopi cum capituli sui assensu tam parochiam et dioecesim, quam universum ius episcopale cum omnibus decimis et alijs iustitiis, ac redditibus suis, quos de baronibus et alijs hominibus castelli Battalarii et pertinentiarum eius, et casale Busachini, necnon et omnes decimas et alios redditus, quos Agrigentina Ecclesia in castro Corleonis et pertinentiis eius habebat, sicut in scripto ipsius episcopi dignoscitur. Ex concessione Matthaei Mazariensis episcopi parochiam et dioecesim, et ius episcopale, omnesque decimas et alios redditus, quod Ecclesia Mazariensis habebat in municipio Lati et municipio Calatrasi, cunctis-

Ex concessione Messanensis archiepiscopi:

Ex concessione archiepiscopi Rhegytani, consensu capituli:

Ex concessione Bartholomaei Agrigentini episcopi:

Ex Matthaei episcopi Mazariensis:

Episcopi Anglonensis:

Ex Bisiniensis episcopi cum capituli assensu:

Pallii usque archiepiscopi conceditur:

Adhortatio ad Guillelmum archiepiscopum ex ipsa pallii concessione petita:

que pertinentiis ipsorum, sicut in scripto praefati episcopi manifestius continetur. Ex concessione R. Anglonensis episcopi cum communi capituli sui assensu in monasterio Carbonis cum cellis, obedientiis et possessionibus eius totum episcopale ius, et quodcumque aliud in eo Anglonensis habebat Ecclesia, sicut in ipsius episcopi scripto denotatur expressum. Ex concessione Bisiniensis episcopi cum capituli sui assensu ecclesiam Sanctae Mariae de Maccla cum episcopali iure, et omnibus obedientiis et pertinentiis suis, sicut in eiusdem episcopi privilegio demonstratur: ecclesiam quoque Sancti Martini constructam in tenimento ecclesiae a Petro Indulfo, quam ipse Petrus obtulit eidem Ecclesiae cum tenementis, possessionibus et pertinentiis suis.

§ 6. Pallium ad haec, plenitudinem scilicet pontificalis officii, fraternitati tuae de Sedis Apostolicae liberalitate largimur, quo intra Ecclesiam tuam ad missarum solemnias celebranda subscriptis diebus uti debebis. Nativitate scilicet Domini, festo S. Stephani, octava Nativitatis Dominicae, Epiphaniae, Hypapanti, Dominica in Ramis Palmarum, Coena Domini, Sabbatho Sancto, Pascha et duobus diebus sequentibus, Assumptione, Pentecoste, tribus festivitibus Dei Genitricis et Virginis Mariae, Natalicio S. Ioannis Baptistae, Commemoratione omnium Sanctorum, solemnitatibus omnium Apostolorum, et praecipuis festis Ecclesiae tuae, dedicationibus ecclesiarum, consecrationibus episcoporum, ordinationibus clericorum, et anniversario tuae consecrationis die. Provideas igitur quomodo huius indumenti honor modesta sit actuum vacantia servandus, ut ei morum tuorum ornamenta conveniant, et esse plus valeas bonis actibus, quam huiusmodi ornamento auctore Deo conspicuus, et quem pastoralis curae constringit officium, dilectionem proberis fratribus exhibere, ut in humilitatis virtute fundatus, nec eleveris

prosperis, nec fatigeris adversis. Ipsi etiam adversarii per mandatum Domini cum tuo circa te copulentur affectu, et quantum in te fuerit, pacem habeto cum omnibus, et ad pacem studeto reducere discordantes: fulgeat in pectore tuo rationale iudicii cum superhumerali ratione coniunctum, et ita in conspectu Dei procedas, et hominum, quatenus commisso tibi gregi Dominico, virtutis praestes exemplum, et taliter opere procedas, et verbo, ut videntes opera tua bona, glorificent Patrem nostrum, qui in coelis est, et gaudeant se talem habere rectorem, per quem et erudiantur ad fidem, et ad recta opera provocentur.

§ 7. Obeunte vero te, aut tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia praeponeatur, nisi quem monachi eiusdem loci, vel maior pars consilii sanioris de ipso collegio, siquidem idoneus fuerit in eo repertus, secundum Deum et canonicas sanctiones crediderint eligendum; quod si forte idoneus ibi reperiri nequiverit, et aliunde fuerit assumendus, per fratres ipsius loci monachus eligatur: qui nimirum, et regularibus cibis, et indumentis utatur.

§ 8. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatam Ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas detinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura. Ad inditium sane devotionis suae, ac demonstrandum, quod eadem Ecclesia Romano tantum Pontifici subiaceret, supernominatus filius noster rex cum eam sub nomine monasterii fundare coepisset, centum tarenos Romano Pontifici annis singulis constituit persolvendos.

§ 9. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, saecularisve persona paginam hanc nostrae constitutionis sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo,

Futuri archiepiscopi per monachos Ecclesiae huius statuantur eligendi.

Decretum pro immunitate Ecclesiae huius.

Census annuus Sedis Apostolicae persolvendus.

Solidae conclusiones.

tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui careat dignitate; reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat; et a sacratissimo Corpore et Sanguine Dei, et Domini Redemptoris Nostri Iesu Christi aliena fiat; atque in extremo examine divina ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructus bonae actionis percipiant, et apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant.

Lucii PP.

Ego Lucius catholicae Ecclesiae episcopus subscripsi.

et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones

Ego Theodinus Portuensis, et S. Rufinae sedis episcopus subscripsi.

Ego Henricus Albanensis episcopus subscripsi.

Ego Paulus Praenestinus episcopus subscripsi.

Ego Petrus presbyter card. tit. S. Sussannae subscripsi.

Ego Vivianus tit. S. Stephani in Coelio Monte presbyter card. subscripsi.

Ego Laborans presbyter card. Sanctae Mariae Transtiberim tit. S. Callixti subscripsi.

Ego Raynerius presbyter card. S. Laurentii in Damaso subscripsi.

Ego Pandulfus presbyter card. tit. Basilicae Duodecim Apostolorum subscripsi.

Ego Hyacinthus diaconus card. S. Mariae in Cosmedin subscripsi.

Ego Arditio diaconus cardinalis S. Theodori subscripsi.

Ego Gratianus Sanctorum Cosmae et Damiani diaconus card. subscripsi.

Ego Bobo diaconus card. S. Angeli subscripsi.

Ego Gerardus S. Adriani diaconus card. subscripsi.

Ego Octavianus diaconus card. Sanctorum Sergii et Bacchi subscripsi.

Ego Goffredus diaconus card. S. Mariae in Via Lata subscripsi.

Ego Albinus diaconus card. S. Mariae Novae subscripsi.

Dat. Velletri per manum Alberti S. R. E. presbyteri card. et cancellarii, nonis febr., ind. i, incarn. dominicae anno MCLXXXII (1), pontific. vero dom. Lucii Papae III an. ii.

Dat. die 5 februarii anno Domini 1183, pontif. anno ii.

IV.

Confirmatio bonorum omnium, et concessio privilegiorum monasterio S. Matthaei de Castello ordinis Cassinensis (2).

SUMMARIUM

Exordium. — Praedecessoris sui Alexandri more monasterium hoc sub Sedis Apostolicae protectione recipit. — Ordinem monasticum secundum Benedicti regulam servari commendat. — Eidem bona omnia confirmat. — Quae nominatim enumerat. — Libertates et concessionem a Theodino et Petro Cassinensibus abbatibus factas confirmat. — Clericos et laicos ad habitum monasticum recipere permittit. — Discedentes monachos absque abbatis licentia retineri inhibet. — Monachos in eandem domum induci, vel ex ea removeri absque abbatis licentia prohibet. — Item a decimarum solutione eximit. — Et indebitas exactiones, aut census novos imponere,

(1) Non hic instituenda est quaestio de indictionum initio, aut ex quo potissimum mense eas numerarint Pontifices, quae res obscura adhuc omnibus est, nec facile elucidanda. Verum cum iuxta Pagium et Baronium prima indictio quocumque ex mense deducatur, non nisi februario mense anni 1183, sit adscribenda; hoc diploma eodem anno datum fuisse dicendum est. Hoc autem confirmatur Anonymi Cassinensis testimonio (qui duce Cl. V. Camillo Peregrino per illud tempus vivebat, sumque perduxit Chronicon ad annum 1195), haec scribentis ad an. 1183: *Lucius PP. III apud Velletrum promovit Guillelmum abbatem S. Mariae Regalis de Panormo in archiepiscopum Montis Regalis*. Quare dicendum est eo quoque tempore iniusta fuisse penes Romanos Pontifices, qui mos nunc quoque servatur, annos incarnationis dominicae a die 25 martii deducere. (2) Ex originali in archiv. edidit Gattula, Hist. Cassinen., saec. VII, pag. 402.

seu veteres augere vetat. — Sepulturam liberam esse decernit. — Abbatis electionem ad monachos tantum pertinere statuit. — Decretum immunitatis a quacumque molestia. — Excommunicatio pro violatoribus privilegii huius; — Benedictio et pax illud observantibus. — Lucii PP. et S. R. Eccl. card. subscriptiones.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Iohanni abbati monasterii Sancti Matthaei servorum Dei de Castello, eiusque fratribus tam praesentibus, quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Exordium.

In eminenti Apostolicae Sedis specula, largiente Domino, quanquam immeriti constituti, ad universum corpus Ecclesiae aciem nostrae considerationis debemus extendere, et servorum Dei quieti attentiori studio providere. Eapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et felices recordationis Alexandri Papae praedecessoris nostri vestigiis inhaerentes, praefatum monasterium, in quo divino estis obsequio mancipati, sub B. Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et B. Benedicti regulam in vestro monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona idem monasterium in praesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, et illibata permaneant, in quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum in quo praescriptum monasterium constructum est, cum omnibus pertinentiis suis. Terras et vineas quas habetis in territorio Aquinati, possessiones et terras quas habetis in terra S. Benedicti, sive terragio, iustitiam panis et vini, quam de veteri

Praedecessoris sui Alexandri more monasterium hoc sub Sedis Apostolicae protectione recipit.

Ordinem monasticum secundum Benedicti regulam servari commendat.

Eidem bona omnia confirmat.

Quae propriis vocabulis enumerat.

concessione hactenus observata diebus singulis a Cassinensi monasterio, et eam quam ab Ecclesia S. Mariae de Albaneta et S. Nicolai de Ciconia recipitis, sicut eas vobis praedictum monasterium Cassinense in perpetuum obtinendas pietatis obtentu concessit. Libertatem etiam a bonae memoriae Rainaldo Theodino, et dilecto filio Petro Cassinensibus abbatibus cum assensu capituli, sicut in eorum scriptis authenticis continetur. Monasterio vestro indulgam, et bonas consuetudines hactenus observatas, nec non Ecclesiam S. Martini de Monte Montano, et Ecclesiam S. Leonardi iuxta montem Sambucum cum pertinentiis suis ab eiusdem abbatibus rationabiliter vobis concessas, cum hominibus, quos a praefato monasterio Cassinense tenetis, nihilominus vobis et monasterio vestro, auctoritate apostolica confirmamus. Liceat quoque vobis clericos vel laicos e saeculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere et in vestro monasterio sine contradictione qualibet retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in loco possessionem, fas sit de eodem loco absque licentia abbatis sui discedere. Discendentem vero sine communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Interdicimus etiam ne alicui liceat aliquem monachum in eandem domum contra vestram voluntatem inducere, aut ex ea quemlibet de fratribus vobis nolentibus, sine causa rationabili, remove. Sane novalium vestrorum, quae propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus omnino a vobis decimas praesumat exigere. Statuimus insuper, ut nulli penitus liceat eidem monasterio vestro indebitas exactiones, aut novos census imponere, seu veteres contra statuta sacrorum canonum adaugere. Sepulturam quoque loci ipsius liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremae voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati, vel

Libertates et concessionem a Theodino et Petro Cassinensibus abbatibus factas continet.

Clericos et laicos ad habitum monasticum recipere permittit.

Discedentes monachos absque abbatis licentia retineri inhibet.

Monachos in eandem domum induci, vel ex ea removeri absque abbatis licentia prohibet.

Item a decimarum solutione eximit.

Et indebitas exactiones, aut census novos imponere, seu veteres augere vetat.

Sepulturam liberam esse decernit.

Abbatia ele-
ctionem ad mo-
nachos tantum
pertinere sta-
luit.

Decretum im-
munitatis a qua-
cumque mole-
stia.

Excommunicatio pro viola-
tionibus privile-
gii huius;

Benedictio et
pax illud obser-
vantibus.

Lucii PP.

et S. R. Eccl.
cardinalium
subscriptiones.

interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen
iusiuramentum illarum Ecclesiarum, a quibus
mortuorum corpora assumuntur. Obeunte
vero te nunc eiusdem loci abbate, vel
tuorum quolibet successorum, nullus ibi
qualibet subreptionis astutia; seu violentia
praepōnatur, nisi quem fratres communi
consensu, vel fratrum pars consilii sa-
nioris secundum Dei timorem et beati
Benedicti regulam praeviderint eligendum.
Decernimus ergo ut nulli omnino ho-
minum liceat praefatum monasterium tem-
mere perturbare, aut eius possessiones
auferre, vel ablatas retinere, minuere,
seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed
omnia integra et illibata serventur eorum,
pro quorum gubernatione ac sustenta-
tione concessa sunt usibus omnimodis
profutura, salva Sedis Apostolicae aucto-
ritate, et Cassinensis monasterii debito
iure et reverentia. Si qua igitur in fu-
tuum ecclesiastica, saecularisve persona,
hanc nostrae constitutionis paginam sciens,
contra eam temere venire tentaverit, se-
cundo, tertiove commonita, nisi reatum
suum digna satisfactione correxerit, po-
testatis, honorisque sui dignitate careat,
reamque se divino iudicio existere de
perpetrata iniquitate cognoscat, et a sa-
cratissimo Corpore ac Sanguine Dei et
Domini Redemptoris nostri Iesu Christi
aliena fiat, atque in extremo examine
divinae ultioni subiaceat. Cunctis autem
eidem loco sua iura servantibus sit pax
Domini nostri Iesu Christi, quatenus et
hic fructum bonae actionis percipiant, et
apud districtum Iudicem praemia aeternae
pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Lucius catholicae Ecclesiae epi-
scopus subscripsi.

Ego Theodorus Portuen. et S. Rufinae
Sedis episcopus subscripsi.

Ego Henricus Albanen. episcopus sub-
scripsi.

Ego Paulus Praenestinus episcopus
subscripsi.

Ego Ioannes presbyter cardinalis tituli
S. Marci subscripsi.

Ego Laborans presbyter cardinalis S.
Mariae Transtiberim tit. Calixti sub-
scripsi.

Ego Petrus presbyter cardinalis tituli
S. Susannae subscripsi.

Ego Iacobus diaconus cardinalis S.
Mariae in Cosmedin subscripsi.

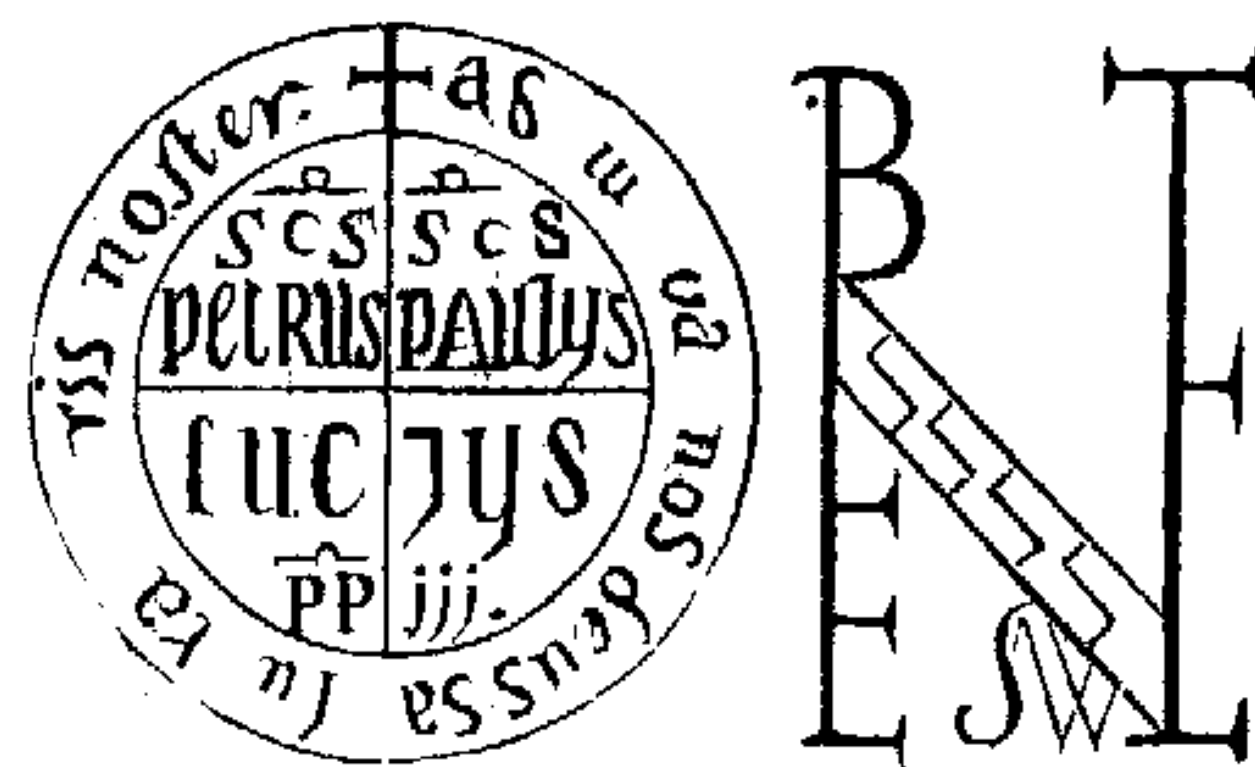
Ego Ardicio diaconus cardinalis S.
Theodori subscripsi.

Ego Gratianus Ss. Cosmae et Damiani
diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Octavianus Ss. Sergii et Bacchi
diaconus cardinalis subscripsi.

Datum Anagninae per manum Alberti
S. R. E. presbyteri cardinalis et can-
cellarii, xviii kal. ianuarii, indictione
secunda, incarnationis dominicae anno
MCLXXXIII, pontificatus vero domini Lucii
Papae III, anno III.

Dat. die 15 decembris anno Domini 1183,
pontif. anno III.

V.

Statutum, ut honores Carnotensis capi-
tuli residentibus tantum concedantur,
et ne quis, alia in Ecclesia fruens be-
neficio, canonicus ibi, vel plebanus eligi
possit (1).

SUMMARIUM

Proœmium. — Honores Carnotensis capituli
residentibus tantum conceduntur. — So-
lita clausulae.

(1) Ex Dacherii Spicileg., tom. XIII, pag. 321.

SUMMARIUM

Lucius episcopus servus servorum Dei, venera-
bili fratri Petro episcopo, et dilectis filiis
G. (1) decano et Capitulo Carnotensi, salutem
et apostolicam benedictionem.

Proœmium.

Cum ab eo cui plus committitur, am-
plius exigatur, dignum est et consonum
rationi, ut qui in Ecclesia vestra prae
aliis honorantur, studiosius illi deserviant,
et utilitati ipsius intendant. Hac itaque
ratione inducti, auctoritate duximus apo-
stolica statuendum, ut honores (2) Car-
noten. Ecclesiae aliis de caetero minime
concedantur, nisi qui secundum anti-
quam et rationabilem consuetudinem re-
sidentiam se promiserunt habituros. Si
autem post promissionem suam hoc ne-
quaquam impleverint, ab ipsis reddantur
honoribus alieni. Ad haec auctoritate
apostolica inhibemus ne quis in alia
Ecclesia beneficium habens in canonicum
Ecclesiae vestrae, aut plebanum presby-
terum admittatur, nisi priori cesserit
beneficio, et ab proprio fuerit episcopo
absolutus. Decernimus ergo, ut nulli
omnino hominum liceat hanc paginam
nostrae constitutionis infringere, vel ei
ausu temerario contraire. Si quis autem
hoc attentare praesumpserit, indignatio-
nem omnipotentis Dei, et beatorum Petri
et Pauli apostolorum eius se noverit in-
cursum.

Solita clausulae
pontificales.

Dat. Velleit. (3) xvi kalendas februarii.
Dat. die 17 ianuarii anno Domini 1184 (4),
pontif. anno III.

VI.

Confirmatio sententiae latae a delegatis
Apostolicae Sedis in controversia verten-
inter episcopum Pennen. et abbatem mo-
nasterii S. Quirici eiusdem dioecesis (5).

(1) Supple Goffrido. (2) Scilicet beneficia, of-
ficia et dignitates. (3) Forsitan Velleit. (n. r.)
(4) Notam hanc chronologicam margini apponit
Dacherius. (5) Bona omnia iuraque huic Eccle-
siae confirmavit Innocentius II, Constit. dat. anno
1140, tom. II, pag. 450. — Edidit Ughell., Ital.
Sac., tom. I, ubi de historia huius Ecclesiae.

Bull. Rom. Vol. III.

3

Controversia delegatis Apostolicae Sedis com-
missa. — Tenor sententiae ab eis latae
— In causa inter Oderisium ep. et Sene-
baldum abbatem. — Hospitium episcopo
ad visitationem dioecesis proficiscenti sta-
tutum certis in locis et temporibus. —
Iuramentum fidelitatis et obedientiae eidem
a clericis ecclesiarum monasterii praestan-
dum. — Quae data fuerint abbati mona-
sterii S. Quirici. — Caeterae sententiae
partes. — De quarta decimarum medietas
episcopo et abbati medietas dabitur. —
Huiusmodi compositionem et sententiam
confirmat Lucius PP.

Lucius episcopus servus servorum Dei, venera-
bili fratri Oderisio Pennen. episcopo, salutem
et apostolicam benedictionem.

Cum controversia, quae inter te, et
dilectum filium Senebaldum abbatem S.
Quirici de Intrethoco super Ecclesiis et
quibusdam aliis rebus fuerit diutius agi-
tata, venerab. fratri nostro theo. Portuen.
episcopo et dilecto filio Octavio Ss. Sergii
et Bacchi diac. card. fuisset de mandato
nostro commissa, iidem consilio pru-
dentum virorum inter vos subscriptam
concordiam statuerunt. Ad maiorem eius
evidentiam scriptum ipsorum confectum
super eodem negotio inferius de verbo ad
verbum duximus annotandum: Theo. Dei
gratia Portuen., et S. Rufinae sedis
episcopus, et Octavius Ss. Sergii et Bacchi
diac. card. Omnibus ad quos literae istae
pervenerint, aeternam in Christo salutem.
Noverit universitas vestra, quod cum
inter vener. fratrem nostrum Oderisium
Pennen. episcopum et Senebaldum ab-
batem S. Quirici de Intrethoco, super
ecclesiis et aliis infrascriptis controversia
verteretur; nos de mandato D. Papae Lucii
de ipsa causa cognoscentes, praenomi-
natus abbas et mag. Bert. praefati epi-
scopi procurator, qui per eundem epi-
scopum in causa ista in praesentia D.
Papae Lucii, et quorundam cardinalium
tam ad litigandum, quam ad transi-
gendum procurator fuerat constitutus,

Controversia
delegatis Apo-
stolicae Sedis
commissa.

Tenor senten-
tiae ab eis latae

In causa inter
Oderisium ep.
et Senebaldum
abbatem.

Hospitum episcopo ad visitationem dioecesis proleci-
scenti statum
centis in locis
et temporibus.

Iuramentum fi-
delitatis et obe-
dientiae eidem
a clericis eccle-
siarum monast.
praestandum.

Quae data fue-
runt abbati mo-
nasterii S. Qui-
rici.

libere et absolute compromiserunt c
librarum provendere poenam sibi invicem
stipulatione interposita, promittens (1), si
ea, quae nos inter eos statueremus, abbas
ipse, vel conventus et procurator, vel
episcopus rata semper non haberent.
Nos autem, habito virorum prudentium
consilio, pro bono pacis de assensu utri-
usque partis statuimus, ut episcopus, vel
eius nuncius, semel in anno in his duabus
Ecclesiis in S. Ioannis in Insula, et S.
Mariae de Ronzano cum tot equituris,
et sociis, cum quot alias Ecclesias epi-
scopatus visitat, suscipiatur honorifice, et
procuretur, ut in reditu suo de rebus
Ecclesiae secundum quod consuevit, ho-
noretur. In Ecclesia S. Ioannis de Casa-
nello semel in anno ipse, vel eius nuncius
honorifice suscipiatur et procuretur; ca-
pellani autem praedictarum Ecclesiarum,
scilicet S. Ioannis in Insula, et S. Mariae
de Ronzano, et reliqui clerici, qui sunt
in ipsis capellis, dabunt episcopo cathed-
raticum, et quos episcopus excommuni-
caverit de parochianis suis vel de clericis
manentibus in capellis, ad communionem
ipsi non admittent. Clerici curam ani-
marum gerentes, et vocati ad synodum
venient, et quos episcopus ad curam
animarum promovebit, fidelitatem ei, et
Ecclesiae Pennen. iur. habent. De ca-
pella vero S. Ioannis in Casanello, quae
est in Atriveteri, habeat episcopus quar-
tam decimarum et mortuorum, et ille
qui ibi gerit curam animarum, iurabit
fidelitatem Pennen. episcopo et Pennensi
Ecclesiae; abbas vero habebit pleno iure
institutionem et destitutionem in his
quinque Ecclesiis, scilicet in S. Ioannis
de Insula, S. Mariae ad Ronzannum, S.
Ioannis in Casanello, S. Nicolai in Gal-
bano, S. Salvatoris ad Fanum, et inter-
dictum, quod ipse posuerit in iam dictis
Ecclesiis, et quos excommunicaverit de
monachis vel clericis manentibus in prae-
dictis Ecclesiis episcopus non absolvet.
Si quos ad sacros ordines de monachis

(1) Legendum forsitan promittentes. (R. T.)

vel clericis, qui sunt in dictis Ecclesiis,
episcopus promovebit, non exiget ab eis
iuramentum, nisi promoveat eos ad curam
animarum gerendam; privilegia sane san-
ctae Romanae Ecclesiae monasterio S.
Quirici indulta episcopus conservabit il-
libata, ita tamen ut praefata sint privi-
legia salva, et iam dicta monasteria, et
omnia infra ipsa monasteria consistentia
sint in dispositione abbatis, et salva sint
ea quae in hac concordia continentur.
Monachis et clericis S. Ioannis in Casa-
nello, si quos episcopus sibi iurare fecit,
absolvet, praeter illum, qui tenet et te-
nebit capellam Atriveteris, qui tenebitur
ad iuramentum fidelitatis. Clerici vero
gerentes curam animarum in capella Ec-
clesiae S. Ioannis in Casanello suscipiant
ipsam curam de manu episcopi, et tene-
buntur iuramento episcopo et Pennensi
Ecclesiae. De reliquis vero dictis Ecclesiis
si quos sibi iurare fecerit, absolvet, praeter
illos qui in ipsis Ecclesiis curam gerunt
animarum. Praeterea episcopus in visi-
tatione parochiae, ipse, vel eius nuncius
recipietur et honorifice tractabitur. In
Ecclesia S. Salvatoris ad Fanum, et S.
Nicolai in Galbano consuetus census ei
dabitur. De Ecclesia S. Salvatoris, de
qua destitutus fuerat, et omnes clerici,
qui sunt in Ecclesiis, in quibus baptismus
celebratur, et in quibus cura geritur ani-
marum tam in capellis omnibus S. Io-
annis in Casanello, quam in omnibus
aliis Ecclesiis, sive sint capellae, sive
non, in quibus geritur cura animarum,
suscipiant eam curam de manu episcopi
et reddant ei cathedratum, et tenebuntur
ei iuramento fidelitatis. De quarta vero
decimarum et mortuorum omnium
praedictarum Ecclesiarum, excepta capella
de Atriveteri, medietatem habebit episcopus,
et medietatem alteram abbas. Correctio
vero in spiritualibus pertinebit ad epi-
scopum, in temporalibus ad abbatem.
Manifesta sane crimina omnium laicorum
parochianorum praedictarum Ecclesiarum
referentur ad episcopum. Ut autem haec

Ceterae sen-
tentiae partes

De quarta de-
cimaram me-
dieta episcopo
et abbati me-
dieta dabitur.

omnia perpetuum robur firmitatis obti-
neant, praesentis scripturae paginam no-
strorum sigillorum impressione signa-
vimus.

Acta sunt ista in civitate Anagniae
anno Dom. 1183, pontificatus domini
nostri Lucii III Papae anno tertio, indict.
2, mensis decembris die 22. Hanc igitur
compositionem, sicut inter vos facta est
et recepta, ut superius de verbo ad ver-
bum annotavimus, auctoritate apostolica
confirmamus, et praesentis scripti patrocinio
communimus, statuentes, ut nulli omnino
hominum liceat hanc paginam nostrae
confirmationis infringere, vel ei ausu te-
merario contraire; si quis autem hoc
attemptare praesumpserit, indignationem
omnipotentis Dei et beatorum Petri et
Pauli apostolorum eius se noverit incur-
surum.

Datum Anagniae, xiv kal. februarii (1).

Dat. die 19 ianuarii.

VII.

*Decretalis contra nonnullos abusos in
Pictavensi dioecesi invecos (2).*

SUMMARIUM

Beneficia ecclesiastica, antequam vacent, non
promittenda. — Episcopo Pictaven. de be-
neficiis ultra sex menses vacantibus col-
lationem concedit. — Ius eidem elargitur
in abbatissas sui episcopatus. — Praepo-
siturae quoque Ecclesiae Pictaven. colla-
tionem concedit. — De duobus beneficiis
simul non retinendis.

Lucius episcopus servus servorum Dei, venera-
bili fratri Guillelmo Pictavensi episcopo, sa-
litem et apostolicam benedictionem.

Cum sit in Lateranensi concilio con-
stitutum ad immoderatam quorundam
avaritiam coercendam, et tollendam ma-

(1) Hoc privilegium anno 1184 esse consignan-
dum, optime deducitur ex notis chronologicis, quae
in calce sententiae a delegatis apostolicis in causa,
de qua hic agitur, latae leguntur. (2) Ex Car-
tulario Ecclesiae huius edidit Martene, Anecd.,
tom. 1, pag. 620.

teriam iurgiorum, ne beneficia ecclesia-
stica, donec vacaverint, promittantur:
grave nobis est et molestum, quod in
dioecesi tua abbates et priores instituta
salubria strda aure transire et huiusmodi
promissiones illicitas facere perhibentur.
Unde ne haec enormitas quae salubri
fuerat constitutione praecisa, vires ex
dissimulatione resumens perniciose li-
centia denuo inoleat; fraternitati tuae
praesentibus literis indulgemus, ut huius-
modi promissionibus irritatis, si occa-
sione dissensionum, quae exinde frequen-
ter emergunt, culpa illorum qui praesen-
tationem habere noscuntur, ultra sex
menses Ecclesias vacare contingerit, li-
ceat tibi de auctoritate Apostolicae Sedis,
omni contradictione vel appellatione ces-
sante, de personis idoneis, sine praeiudi-
cio tamen eorumdem, imposterum ordi-
nare. Nolumus autem, ut ex hoc maiori-
bus Ecclesiis debita reverentia minuatur.

Ut etiam iniunctum tibi officium tanto
liberius exequaris, quanto apostolicum
tibi videris adesse praesidium, sollicitu-
dini tuae praesenti auctoritate concedi-
mus, ut abbatissas et alias mulieres, quae
in episcopatu tuo domibus religiosis prae-
esse noscuntur, per quarum insufficien-
tiam et negligentiam Deo devotae foe-
minae observantiam religionis exorbitant,
cum consilio dilectorum filiorum nostro-
rum Sancti Cypriani et de Pinu abbatum
corrigere valeas; et si inventae fuerint
contumaces, absque appellationis diffugio
disciplina ecclesiastica coercere: ut quae
remediorum fomenta non sentiunt, pu-
trida ferro vulnera resecentur: salvis Ec-
clesiis, quae nullo mediante Romano
Pontifici sunt subiectae. Ad haec autem
praeposituram Ecclesiae tuae cum vaca-
ret, idoneam assignandi personam cum
assensu maioris et sanioris partis capituli
liberam tibi tribuimus facultatem. Quod
si super ea, vel super alio Ecclesiae tuae
beneficio cuilibet conferendo tuae devo-
tioni scripsimus, arctari te nolumus man-
datum apostolicum adimplere, sed nisi

Episcopo Pic-
taven. de be-
neficiis ultra
sex menses va-
cantibus colla-
tionem conce-
dit.

Ius eidem elar-
gitur in abba-
tissas sui epi-
scopatus.

Praepositurae
quoque Eccle-
siae Pictave-
nsis collationem
concedit.

honesti persona, et beneficio digna extiterit pro qua literas apostolicas contigerit emanare. Hoc autem propter futuram Ecclesiae tuae, quae vacare proponitur.... idonei assignandi tuis nobis literis intimetur, ne forte per ignorantiam veritatis denno tibi scribere compellamur. Cum vero de iure et consuetudine ad episcopum Pictavensem, qui pro tempore fuerit, pertinere dicitur in conventualibus ecclesiis clericorum in dioecesi Pictavensi, et nihilominus in Ecclesia Dauracensi unum canonicum facere praesenti pagina prohibemus, ne quis, appellationis praetextu, quod tibi competit in hac parte, debeat impedire. Sane cum quidam viri religiosi, qui ad unum prioratum regendum vix sufficiunt, plerumque duos ambitione dampnabili appetant, et detinere praesumant; discretionis tuae praecipimus, ut hanc praesumptionem compescas, et tam abbates, quam archipresbyteros, decanos per tuam dioecesim constitutos ad suscipiendum ordinem sacerdotii, si idonei fuerint, appellatione remota compellas. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis et prohibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli se noverit incursurum.

Datum Veronae, III idus martii.

Dat. die 13 martii anno Domini 1184,
pontif. anno III.

VIII.

Decretum contra haereticos (1).

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Condemnatio omnium haeresum. — 2. Haereses nonnullae nominantur. — 3. Prohibetur, ne quis sine permissione Sedis Apostolicae, vel ordinarii loci praedicet. — 4. Anathematizatio haeresum contra

(1) Ex Concil. tom. XIII. — Cap. Ad abolendum de haereticis.

sacramenta, — Et haereticorum a omnium ubique locorum damnatorum. — 5. Item defensorum, fautorum, etc. — 6. Degradatio ecclesiasticorum, qui in haereses inciderint: — Et poenae contra laicos non resipiscentes. — 7. De suspectis et relapsis. — 8. Huiusmodi excommunicatio in haereticos a patriarchis, archiepiscopis et episcopis praecipuis solemnitatibus innovanda statuitur. — 9. De perquirendis, examinandis et puniendis haereticis. — 10. De iuramento a baronibus et magistratibus urbium etc. praestando auxilium episcopis contra haereticos dandi. — Poenae contra renuentes. — 11. Fautores haereticorum nulla gaudeant exemptione a iurisdictione episcoporum in huiusmodi causis.

Ad abolendam diversarum haeresum pravitatem, quae in plerisque mundi partibus modernis coepit temporibus pullulare, vigor debet ecclesiasticus excitari: cum nimirum imperialis fortitudinis suffragante potentia, et haereticorum protervitas in ipsis falsitatis suae conatibus elidatur, et catholicae simplicitatis veritas in Ecclesia Sancta resplendens, eam utique demonstret ab omni execratione falsorum dogmatum expiatam.

§ 1. Ideoque nos, carissimi filii nostri Friderici illustris Romanorum imperatoris semper Augusti, praesentia pariter et vigore suffulti, de communi consilio fratrum nostrorum, necnon aliorum patriarcharum, archiepiscoporum, multorumque principum, qui de diversis mundi partibus convenerunt: contra ipsos haereticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, praesentis decreti generali sanctione consurgimus, et omnem haeresim, quocumque nomine censeatur, per huius constitutionis seriem, autoritate apostolica condemnamus.

§ 2. In primis ergo Catharos et Patarios, et eos qui se Humiliatos vel Pauperes de Lugduno, falso nomine mentiuntur, Passaginos, Iosephinos, Arnaldistas, perpetuo decernimus anathemati subiacere.

Proemium.

Condemnatio omnium haeresum.

Haereses nonnullae nominantur.

Prohibetur, ne quis sine permissione Sedis Apostolicae, vel ordinarii loci praedicet.

Anathematizatio haeresum contra Sacramenta.

Et haereticorum omnium ubique locorum damnatorum.

Item defensorum, fautorum, etc.

Degradatio ecclesiasticorum, qui in haereses inciderint.

§ 3. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius, iuxta quod ait Apostolus, denegantes, autoritatem sibi vindicant praedicandi, cum idem Apostolus dicat: Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? (1) omnes qui vel prohibiti, vel non missi, praeter autoritatem ab Apostolica Sede, vel episcopo loci susceptam, publice vel privatim praedicare praesumpserint.

§ 4. Et universos, qui de sacramento Corporis et Sanguinis Domini nostri Iesu Christi, vel de baptismate, seu peccatorum remissione, aut de matrimonio, vel de reliquis ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia praedicat et observat: et generaliter quoscumque eadem Romana Ecclesia, vel singuli episcopi per dioeceses suas, cum consilio clericorum, vel clerici ipsi, sede vacante, cum consilio, si oportuerit, viciniorum episcoporum, haereticos iudicaverint, pari vinculo perpetui anathematis innodamus.

§ 5. Receptores et defensores eorum, cunctosque pariter qui praedictis haereticis ad fovendam in eis haeresis pravitatem, patrocinium praestiterint aliquod, vel favorem sive consolati, sive credentes, sive perfecti, seu quibuscumque superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus subiacere sententiae.

§ 6. Quia vero peccatis exigentibus quandoque contingit, ut ecclesiasticae severitas disciplinae, ab iis qui virtutem eius non intelligunt, condemnentur: praesenti nihilominus ordinatione sancimus, ut qui manifeste fuerint in supradictis erroribus deprehensi, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fucatus, totius ecclesiastici ordinis praerogativa nudetur: et sic omni pariter officio et beneficio ecclesiastico spoliatus, saecularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicae unitatem sponte recurrere,

(1) Rom. x, 15. (n. t.)

et errorem suum, ad arbitrium episcopi regionis, publice consenserit abiurare, et satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, quem aliqua praedictarum pestium notoria vel privata culpa resperserit, nisi, prout dictum est, abiurata haeresi, et satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem.

§ 7. Qui vero inventi fuerint sola Ecclesiae suspitione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi, iuxta considerationem suspitionis qualitatemque personae, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiae subiacebunt. Illos autem, qui post abiurationem erroris, vel postquam se, ut diximus, proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abiuratam haeresim recidisse, saeculari iudicio sine ulla penitus audientia decernimus relinquendos, bonis damnatorum, Ecclesiis, quibus deserviebant, secundum sanctiones legittimas applicandis.

§ 8. Sane praedictam excommunicationem, cui omnes cupimus haereticos subiacere, ab omnibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis in praecipuis festivitibus, et quoties solemnitates habuerint, vel qualibet occasione, ad gloriam Dei, et reprehensionem haereticarum pravitatis, decernimus innovari: autoritate apostolica statuentes, ut si quis de ordine episcoporum negligens in his fuerit vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab episcopali habeatur dignitate et administratione suspensus.

§ 9. Ad haec de episcopali consilio, et suggestionem culminis imperialis et principum eius, adiecimus, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus, per se vel archidiaconum suum, aut per alias honestas idoneasque personas, bis vel semel in anno, parochiam in qua fama fuerit haereticos habitare, circumeat; et ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam si expedire videbitur, totam viciniam iu-

Et poenae contra laicos non resipiscentes.

De suspectis et relapsis.

Huiusmodi excommunicatio in haereticos a patriarchis, archiepiscopis et episcopis praecipuis solemnitatibus innovanda statuitur.

De perquirendis, examinandis et puniendis haereticis.

De duobus beneficiis simul non retinendis.

Cum solitis clausulis poenae.

rare compellat, quod si quis ibidem haereticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita et moribus dissidentes, eos episcopo vel archidiacono studeat indicare. Episcopus autem seu archidiaconus, ad praesentiam suam convocet accusatos; qui nisi se ad eorum arbitrium iuxta patriae consuetudinem ab obiecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, episcoporum iudicio puniantur. Si qui vero ex eis iurationem superstitione damnabili respuentes, iurare forte noluerint: ex hoc ipso haeretici iudicentur, et poenis quae praenominatae sunt percillantur.

De iuramento a baronibus et magistratibus iuratum, etc. praestando auxilium episcopis contra haereticos dandi.

Poenae contra recedentes.

§ 10. Statuimus insuper, ut comites, barones, rectores, consules civitatum, et aliorum locorum iuxta commonitionem archiepiscoporum et episcoporum, praestito corporaliter iuramento promittant, quod in omnibus praedictis fortiter et efficaciter, cum ab eis fuerint exinde requisiti, Ecclesiam contra haereticos, et eorum complices adiuvant, et studebunt bona fide, iuxta officium et posse suum, ecclesiastica similiter et imperialia statuta circa ea, quae diximus, executioni mandare. Si vero id observare noluerint, honore, quem obtinent, spoliuntur; et ad alios nullatenus assumantur: eis nihilominus excommunicatione ligandis, et terris ipsorum interdicto Ecclesiae supponendis. Civitas autem, quae his decretalibus institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio civitatum, et episcopali se noverit dignitate privandam.

Fautores haereticorum nulla gaudeant exemptione a iurisdictione episcopi in huiusmodi causis.

§ 11. Omnes etiam fautores haereticorum, tamquam perpetua infamia condemnatos, ab advocacione et testimonio, et aliis publicis officiis, decernimus repellendos. Si qui vero fuerint, qui a lege dioecesanæ iurisdictionis exempti, soli subiaceant Sedis Apostolicae potestati: nihilominus in iis quae superius sunt

contra haereticos instituta, archiepiscoporum vel episcoporum subeant iudicium: et eis in hac parte, tamquam a Sede Apostolica delegatis, non obstantibus libertatis suae privilegiis, obsequantur (1).

IX.

Confirmatio foundationis praepositurae de Truthenhusen, ordinis Sancti Augustini dioecesis Argentinae, ab Hohenburgensi monasterio dependentis (2).

SUMMARIUM

Historia Ecclesiae de Hohenburg, eiusque reparationis. — Ab Riliint peractae, opitulante Burkardo episcopo Argentinensi. — Fundatio praepositurae de Truthenhusen. — Conditiones appositae; — Duodecim canonici constituti; — Dos stabilita; — Cui ius decimarum adicitur; — Alia statuta pro Eccl. visitatione et celebratione missarum. — Festos dies hic enumerat Pontifex, quibus praepositus solemnem missam celebraturus advenire debet ad monasterium Hohenburgense. — Decreta pro indemnitate monasterii. — De electione praepositi. — Privilegia concessa. — Supradicta confirmantur a Lucio PP. — Quae concesserit, quaeque statuerit Pontifex. — Tempore interdicti liceat, clausis ianuis, officia celebrare. — Sepulturam liberam ibi esse decernitur. — Decretum immunitatis pro supradictis omnibus, — Cum solitis poenalibus conclusionibus.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Herrardi abbatissae, et sororibus in monasterio Hohenburg tam praesentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum, apostolicam benedictionem et perpetuae salutis incunditatem.

Totius Ecclesiae fidelibus paterna dilectione familiariter insinuamus, quod

Historia Ecclesiae de Hohenburg.

(1) Allatum contra haereticos decretum sanctum est in conventu Veronae habito a Lucio Papa, praesente Friderico imperatore, cardinalibus, et plerisque Ecclesiae rectoribus (teste Rodolpho Dico) anno 1184, et quidem circa mensem novembrem. (2) Ex authographo episcopi Argent. edit. Sammarth., Gall. Chr., tom. v, inter Instrumenta Ecclesiae huius, num. xxvi.

Hohenburg. eiusque reparationis.

audientiae nostrae veridica assertione relatum est, qualiter Fridericus dux, pater Friderici imperatoris, Ecclesiam, quae dicitur Hohenburg, in honore Sanctae Dei Genitricis Mariae fundatam, in qua requiescit corpus S. Odiliae virginis, per indiscretam rerum invasionem disturbaverit, et usque ad tempus filii sui Friderici imperatoris pene destructam reliquerit; ipse vero Fridericus Romanorum imperator divina gratia instinctus, pro tam miserabili patris delicto graviter doluit, et aeterni Regis gratiam reconciliare volens, praefatam Ecclesiam consilio spiritualium personarum restaurare elaboravit, et sicut ab eis didicit religiosam et idoneam personam, nomine Riliint, eidem Ecclesiae praefecit. Haec enim, dum regimen Ecclesiae feliciter suscepit, pro Dei amore destructa diligenter reaedificans, dissipata strenue plantans, auxilio et consilio Burkardi Argentinensis episcopi, aliorumque spiritualium, ipsam Ecclesiam ad honorem Dei prudenter et honorifice reformavit, omnemque divinae legis religionem, ac canonicae disciplinae rigorem secundum regulam beati Augustini, inibi pleniter informavit; quam studii normam succedens ei abbatissa dilecta in Christo filia nostra Herrart fideliter in omnibus bonis secuta, inter caetera utilitatis opera, quibus invigilavit, praedium in Truthenhusen cum conventu suo, et cum Gunthero de Vinbege, a quibusdam ministerialibus ipsius coenobii comparavit, et super maius altare in Hohenburg ea conditione tradidit, ut ad honorem Dei, et Hohenburgensis coenobii, per laborem suum praepositura ibi canonicorum regularium fundaretur, qui secundum beati Augustini regulam, et consuetudinem Marbacensis Ecclesiae, institui et permanere deberent: hoc autem favore et consilio carissimi in Christo filii nostri Friderici Romanorum imperatoris semper Augusti, et consensu Ecclesiae ipsius ministerialium, approbatione quoque bonae memoriae Petri Tuscula-

Ab Riliint peractae, opitulante Burkardo episcopo Argentinensi.

Fundatio praepositurae de Truthenhusen.

nensis episcopi, tunc Apostolicae Sedis legati, et Henrici Argentinensis episcopi statuit, et construxit primum ibi capellam ad honorem Dei, ac memoriam B. Mariae semper Virginis, et curtim cum caeteris aedificiis, donec construeretur ibi maior Ecclesia, id est, monasterium in memoriam beati Nicolai, cum claustralibus officinis, videlicet cum hospitali pauperum, et hospitio advenientium hospitum, caeterisque aedificiis Ecclesiae necessariis, in quo duodecim canonici, cum idoneo praeposito eiusdem ordinis collocandi sunt, qui sub regulari professione degentes, Hohenburgensis coenobii abbatissae, omnique collegio in negotiis spiritualibus et temporalibus, prout abbatissa et necessitas coenobii postulaverit, in timore Dei devote obtemperent, nec aliquo temerario ausu Hohenburgensem Ecclesiam superbe inquietent: quibus utique praefatae Ecclesiae in Truthenhusen ordinatione tali, ut praedictum est, fundatae dare decrevit, cum praedictorum assensu, duarum hebdomadarium stipendia praebendarum, non ad privatum usum, sed ad communem utilitatem distribuendarum, duas scilicet carratas vini, et duo talenta Argentinensium denariorum, et viginti octo maldros hyemalis frumenti, et quatuordecim maldros ordeï, et beneficia in inferiori Ehenheim et in Rodesheim sita ad easdem praebendas pertinentia, et decimationem Salicae Terrae in Sunthusen, decimas quoque Salicae Terrae in Egenheim ad easdem praebendas pertinentes, et quidquid praeposito vel vicariis suis ad manus oblatum fuerit in Hohenburg. Insuper quoque ad eorumdem usum modo concessit in Gokkeswilre triginta duo frugifera iugera, et dimidium et duo vinifera, cum arbustis, et duos ortos, et curtim; in Bercheim vero concessit illis quatuordecim iugera et unam curtim, in Heilingenstein quoque septem iugera vinifera, quae omnia non pertinent ad praebendas. Ad haec etiam concessit illis

Conditiones appositae.

Duodecim canonici constituti.

Dos stabilita.

Cui ius decimarum adicitur.

Alia statuta
pro Eccl. visi-
tatione et co-
munionis mis-
sarum.

Festos dies hic
enumerat Pon-
tiffex, quibus
praepositus so-
lemnem mis-
sam celebra-
tus advenire de-
bet ad mona-
sterium Hohen-
burgense.

Decreta pro in-
demnitate mo-
nasterii.

ex integro ipsum allodium Trutenhusen. Statutum est itidem, ut quilibet praepositus in Trutenhusen, cum voluerit, Hohenburgensem Ecclesiam visitet, et missarum sollemnia secundum ordinem ipsius Ecclesiae celebret, ac duos ex canonicis suis religiosos et idoneos hebdomadarios in Hohenbure semper constituat servituros. Quod si praedicti sacerdotes aliquando commutandi fuerint, praepositus, absque ulla contradictione abbatissae, libere eos ad claustrum revocans, alios idoneos restituere curet, qui de mente, sine licentia abbatissae, non recedentes, divina officia absque ullo gravamine secundum consuetudinem Hohenburgensis Ecclesiae celebrare non recusent. In Purificatione quoque Sanctae Mariae, et in die Palmarum, et in Coena Domini, et in Nativitate ac Decollatione Sancti Ioannis Baptistae, et in Assumptione Sanctae Mariae, et in festivitate S. Michaelis, et Omnium Sanctorum ad monasterium Hohenburgense, si inevitabilis causa non impediatur, missam solemnem celebraturus annuatim veniat, et etiam in festo S. Odiliae, ac in capellae eius dedicatione, et in Nativitate Domini missam diurnam priorem celebret. Quod si praepositus et canonici sui haec privilegii decreta neglexerint, Ecclesiamque Hohenburgensem irrationabili gravamine inquiete perturbaverint, abbatissa et conventus praehendas ac beneficia ad praehendas pertinentia subtrahant; et aliunde sibi sacerdotes, quos voluerint, quietos et religiosos sibi provideant; isti vero officia in missarum sollemniis prius sibi concessa amplius in Monte Hohenbure, nisi permissione abbatissae et conventus, sicut et alieni celebrare non audeant. Simili quidem modo, si Stivagiensis abbas et canonici sui Hohenburgensem Ecclesiam per iniustam contradictionem contentiose impugnaverint, nec privilegii sui statuta a manu Hohenburgensis abbatissae data, mansuete obtemperando, observaverint, locus S. Gorgonii, qui est

praebenda unius hebdomadarii cum omnibus appenditiis suis, quem quilibet Stivagensis abbas ab Hohenburgensi abbatissa accipere debet, caeteraque beneficia de Hohenbure missarum sollemnia, quemadmodum alieni, nisi permissione abbatissae, celebrare non audeant. Unanimi quoque consilio et consensu decretum est, ut uno quoque praeposito in Trutenhusen a praesenti vita decedente, vel mutato, fratres inibi commorantes idoneam et religiosam ordinis sui personam eligant, et ipse electus investituram praepositurae de manu Hohenburgensis abbatissae absque ulla contradictione primo aditu per librum (1) gratis accipiat. Adiectum est nihilominus, ut Ecclesia in Trutenhusen sub Hohenburgensis advocati patrocinio defendatur, et quaelibet saecularis causa inibi ventilanda in iudicio ipsius advocati discutatur. Nunc igitur, quia haec pia, religiosaque statuta nostro confirmari munimine, atque apostolica protectione vallari praedicta filia nostra Herrart venerabilis abbatissa petivit, nos petitioni suae benigno concurrentes assensu, praedictam constitutionem auctoritate apostolica confirmamus, et locum ipsum sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona idem monasterium in praesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum, vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma fratribus, eorumque succedentibus, et il-

(1) Modus investiendi rei diplomaticae peritis non ignotus. Investitus siquidem immittebatur in possessionem rerum, vel dignitatis, qua investiebatur, per quoddam symbolum, puta cespitem, herbam, ramum aliaque, quae affinitatem aliquam haberent cum re, quae donaretur, cederetur etc. Vide *Dictionary Ducangii*, verbo Investitura: puto librum hunc fuisse Missale, quod super altare poni solebat, ut conicitur ex nonnullis documentis Medii Aevi.

De electione
praepositi.

Privilegia con-
cessa.

Supradicta
confirmantur
Lucio PP.

Quae conces-
serit, quaeque
statuerit Pon-
tiffex.

Tempore in-
terdicti liceat,
clausis ianuis,
officia cele-
brare.

Sepulturam li-
beram ibi esse
decernitur.

Decretum im-
munitatis pro
supradictis om-
nibus.

Cum solitis
conclusionibus
pontificalibus.

libata permaneant. Liceat quoque illis personas liberas et absolutas a saeculo fugientes ad conversionem recipere, et eas absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli canonicorum post factam in eodem loco professionem fas sit absque praepositi sui licentia de eodem discedere, discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terrae fuerit, liceat ipsis, clausis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Paci quoque et tranquillitati fratrum paterna sollicitudine providere volentes, auctoritate apostolica prohibemus, ut nullus infra clausuras locorum seu grangiarum suarum violentiam, vel rapinam, seu furtum committere, ignem apponere, hominem capere vel interficere audeat; sepulturam praeterea ipsius loci tam ad opus fratrum, quam familiae peregrinorum, seu hospitem inibi decedentium, nisi forte excommunicati fuerint vel interdicti, liberam esse decernimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit praefatam Ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salva Sedis Apostolicae auctoritate et dioecese episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona, contra hanc nostrae constitutionis paginam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo Corpore ac Sanguine Domini nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat; cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi,

quatinus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen, amen, amen.

Datum Veronae per manum Alberti sanctae Romanae Ecclesiae presbyteri cardinalis et cancellarii, kal. maii, indict. III, incarnationis dominicae anno MCLXXXV, pontificatus vero domini Lucii Papae III anno IV.

Dat. die 1 maii anno Domini 1185,
pontif. anno IV.

X.

Bona et privilegia Admontensis monasterii confirmat, et nova de electionibus abbatissarum, et aliorum monasteriorum regimine sancit statuta (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Monasterium hoc praedecessorum more sub Sedis Apostolicae recipit protectione: — Universa eidem bona, donationes et concessionem confirmat. — Eadem enumerat. — Illa in feudum, sive beneficium aliquibus dare, aut modis aliis alienare tam episc., quam abbati prohibet. — Sepulturam liberam declarat. — Ad habitum monast. recipiendi etiam aliorum monasteriorum personas facultatem impertitur. — Monachos discedentes absque abbatis, totiusque congregat. licentia retinere prohibet. — Exemptio a decimarum solutione. — Ab eodem indebitas exactiones exigi vetat. — Indulta Friderici imperatoris auctoritate apostolica confirmat. — In Ecclesiis ad ipsum spectantibus praesentatis sacerdotibus idoneis, episcopus animarum curam committat. — Abbatissarum eidem monasterio subiectarum a sororibus cum consilio et assensu abbatissae et fratrum electionem communiter fieri iubet. — Personas electas episcopis antequam praesententur, abbati cui obedientiam et subiectionem promittere tenentur, benedicere prohibet. — Ipsos ad

(1) In Cod. Diplomat. Admonten. edidit Pezzius, Thesaur. Anecd., tom. III, par. III, n. V.

regimen alicuius monasterii in perpetuum nisi cum plena potestate disponendi secundum statuta ordinis cogi vetat. — Abbatibus electionem secundum B. Benedicti regulam ad monachos spectare mandat. — Solitae conclusiones et clausulae; — Proposita excommunicationis poena violatoribus privilegii huius; — Benedictione illud observantibus. — Lucii Papae, et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Iseurico abbati monasterii Sancti Blasii, quod Admont dicitur, eiusque fratribus, tam praesentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Officii nostri nos admonet et invitat auctoritas pro Ecclesiarum statu satagere, et earum quieti ac tranquillitati salubriter auxiliante Domino providere. Dignum namque et honestati conveniens esse dignoscitur, ut qui ad earum regimen Domino disponente assumpti sumus, eas a pravorum hominum nequitia tueamur, et beati Petri atque Apostolicae Sedis patrocinio muniamus. Quapropter, dilecti in Domino filii, venerabilis fratris nostri Alberti archiepiscopi vestri, ac vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et praefatum monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, praedecessorum nostrorum bon. mem. Paschalis, Innocentii, Lucii, Alexandri Romanorum Pontificum vestigiis inhaerentes, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus. Statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona idem monasterium in praesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis praestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis: praedium, quod dedit episcopus Gebhardus in silva, quae dicitur Frizewalt, ex utraque parte flumina,

ab Horgeprukke usque Schrasengaste, cum decimis et omnibus utilitatibus suis, praedium, quod apud Chatse ab Ottone per concambium suscepistis. Decimas, a Gebhardo episcopo vobis canonice concessas. Praedium apud Elsindorf, cum ecclesia et suis pertinentiis. Apud Halle iuxta monasterium quicquid ibi episcopi, videlicet Gebhardus, Tiemo et Chunradus vobis concesserunt.

Nec episcopo, nec abbati ipsi, nec personae alicui facultas sit bona eiusdem coenobii in feudum sive beneficium aliquibus dare, nec modis aliis alienare. Sane sepulturam ipsius loci liberam esse censemus, ut qui se illic sepeliri desideraverint, nisi excommunicati sint, vel interdicti, extremae voluntati eorum nullus obsistat, salva iustitia matricis Ecclesiae. Laicos sive clericos saeculares ad conversionem suscipere, vel etiam ab aliis monasteriis personas arctioris vitae desiderio, seu alia certa rationabili causa, ad vos venientes, nullius episcopi, abbatis, vel praepositi vos inhibeat contradictio. Prohibemus quoque ut nulli fratrum post factam professionem, absque abbatis, totiusque congregationis permissione, liceat ex eodem claustris discedere, discedentem vero absque communi litterarum cautione nullus audeat retinere. Sane novatum vestrorum, quae propriis manibus, aut sumptibus colitis, sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas praesumat exigere. Nulli quoque liceat monasterio angarias, vel alias novas exactiones monasticae quieti et religioni contrarias imponere. Quaecumque etiam dilectissimus noster Fridericus Romanorum imperator Augustus, imperialis edicti vigore vobis induisit et privilegio confirmavit, et nos auctoritate apostolica confirmamus. In parochialibus vero Ecclesiis, sive capellis, quas tenetis, liceat vobis sacerdotes eligere, et episcopo praesentare, quibus si idonei fuerint, episcopus animarum curam, ut de plebis

illa in feudum, sive beneficium aliquibus dare, aut modis aliis alienare tam episc., quam abbati prohibet.

Sepulturam liberam declarat

Ad habitum monast. recipiendi etiam aliorum monasteriorum personas facultatem impertitur

Monachos discedentes absque abbatis, totiusque congregationis licentia retinere prohibet

Exemptio a decimarum solutione.

Ab eodem indebitis exactionibus exigi vetat

Indulta Friderici imperatoris auctoritate apostolica confirmat

In Ecclesiis ad ipsum spectantibus praesentatis sacerdotibus idoneis, episcopus animarum curam committat.

cura quidem episcopo, vobis autem temporalibus debeant respondere.

Abbatissarum eadem monasterio subiectarum a sororibus cum consilio et assensu abbatis et fratrum electionem communiter fieri iubet.

Personas electas episcopis antequam praesententur, abbati, cui obedientiam et subiectionem promittunt, benedicere prohibet

Ipsum ad regimen alicuius monasterii in perpetuum, nisi cum plena potestate disponendi secundum statuta ordinis cogi vetat.

Abbatibus electionem secundum B. Benedicti regulam ad monachos spectare mandat

Solitae conclusiones et clausulae.

Praeterea apostolica auctoritate statuimus, ut in monasteriis monialium, quae vestro regimini commissa noscuntur, decedentibus abbatissis, alia cum concilio et assensu abbatis et fratrum qui eis necessaria provident, communiter a sororibus eligatur, aut electio celebrata abbati repraesentetur, ut suo assensu et favore episcopis, in quorum episcopatus permanent, postmodum debeat praesentari confirmanda vel improbanda. Sane si consilio et assensu abbatis et fratrum qui habent illis necessaria providere, electionem moniales non fecerint, aut electio celebrata abbati tunc vestro repraesentata non fuerit, nulli episcoporum liceat personas electas, absque illius repraesentatione, benedicere, quae quidem ipsi abbati vestro obedientiam et subiectionem promittant. Ad haec praesenti decreto sancimus, ut alicuius monasterii non cogamini regimen, vel administrationem in perpetuum recipere, nisi plenam facultatem habueritis ipsum monasterium secundum statuta vestri ordinis disponendi, pariter, et gubernandi. Obeunte vero te, nunc eiusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astutia seu violentia praeponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel pars consilii sanioris, secundum timorem Dei et beati Benedicti regulam providerint eligendum.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia et integra conserventur, eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Salspurgensis archiepiscopi canonica reverentia, cui tamen omnino non liceat vexationem aliquam, vel consuetudinem, quae regularium quieti

noceat, irrogare. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo, tertiove commonita, nisi praesumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo Corpore et Sanguine Dei et Domini Redemptoris Nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini Nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen.

Ego Lucius catholicae Ecclesiae episcopus subscripsi.

Ego Conradus Sabinensis episcopus Moguntinae sedis archiepiscopus subscripsi.

Ego Theodwinus Portuensis et Sanctae Rufinae Sedis episcopus subscripsi.

Ego Henricus Albanensis episcopus subscripsi.

Ego Theobaldus Hostiensis et Veleternensis episcopus subscripsi.

Ego Ioannes tituli S. Marci presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Laborans presbyter cardinalis S. Mariae Transtiberim subscripsi.

Ego Hubertus tituli Sancti Laurentii presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Pandulfus presbyter card. tituli basilicae XII Apostolorum subscripsi.

Ego Albinus tit. Sanctae Crucis in Ierusalem presbyter card. subscripsi.

Ego Arditio Sancti Theodori diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Gratianus Ss. Cosmae et Damiani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Gofredus S. Mariae in Via Lata diaconus card. subscripsi.

Ego Rolandus S. Mariae in Porticu diaconus card. subscripsi.

Proposita excommunicationis poena violatoribus privilegii huius;

Benedictione illud observantibus.

Lucii Papae.

S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus card. subscripsi.

Ego Radulphus Sancti Georgii ad Velum Aureum subscripsi.

Datum Veronae per manum Alberti sanctae Romanae Ecclesiae presbyteri cardinalis et cancellarii, xi kalendas augusti, indictione III, incarnationis dominicae anno MCLXXXV, pontificatus vero domini Lucii Papae III anno IV.

Dat. die 22 iulii anno Domini 1185, pontif. anno IV.

XI.

Confirmatio bonorum omnium et immunitatum Bellunensis Ecclesiae, cui, eiusque episcopo nonnulla conceduntur privilegia (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Bellunensem Ecclesiam sub Sedis Apostolicae protectione recipit: — Exemptiones nonnullas, ac praerogativas concedit. — Eiusdem bona indeque dependentia confirmat; — In plebibus, curti- bus, castris, capellis, etc.; — Cum decimis et omnibus suis pertinentiis. — Ius ordinationis, livellatici in capellis et ecclesiis. — Capellam seu oratorium sine episc. assensu de novo construi vetat. — Ab indebitis exaction. liberat. — Privilegia omnia confirmat. — Episcopi electionem ad canonicos pertinere decernit. — Solitae conclusiones. — Lucii PP. et S. R. Eccl. cardin. subscriptiones.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Gerardo Bellunensis Ecclesiae electo, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

Quoties nobis petitur, quod religioni et honestati conveniens dignoscitur, animo nos decet libenti concedere, et petentium desideriis congruum suffragium impertiri. Ea propter, dilecte in Domino fili, tuis iustis petitionibus clementer annuimus,

(1) Edidit Ughell., Ital. Sac., tom. V, ubi de Ecclesiae huius episcopis.

et Bellunensem Ecclesiam, cui Deo auctore praesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communi-

mus. In primis siquidem statuentes, ut nulli laico de terris, quas in tua, vel Cenetensi dioecesi excolis, sive de animalium nutrimentis, a te, vel successoribus tuis decimas liceat extorquere. Decimas etiam novalium in tuo episcopatu et curia Opitergii laboribus suis, sumptibusve cultorum concedimus te habere. Prohibemus insuper, ut nulli contra voluntatem tuam liceat Ecclesiae tuae famulos recipere vel retinere. Praeterea quas-

cumque possessiones, quaecumque bona in praesentiarum iuste et canonice possides, aut in futurum rationabilibus modis (Deo propitio) poteris adipisci, firma tibi, tuisque successoribus et illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Plebem S. Petri de Mussolento cum capellis et castro et pertinentiis suis tam in spiritualibus, quam temporalibus. Plebem S. Gregorii cum capellis suis. Capellam S. Petri de Tuba. Capellam S. Crucis. Civitatem cum curia et dominio tam in spiritualibus, quam in temporalibus, et cum

Anta, quae est iuxta civitatem. Castrum de Castellione cum plebe et capellis suis, et curte et pertinentiis suis. Castrum de Medone. Castrum de Agorde cum comitatu et cum monte de Falcata, et aliis pertinentiis suis. Medietatem castri de Zumellis, et ius ordinationis, quod habes in capella ipsius castri, et in cortis ipsius; castrum S. Georgii cum pertinentiis suis. Plebem de Cadula cum capellis suis. Pontem de Polpecho cum ripa et pedagiis suis. Plebem Sanctae Mariae de Alpago cum capellis suis, et comitatum cum duabus decimis, quae sunt in eodem comitatu. Castellum de Pucenico cum comitatu terminante per montis summitatem Petrae Cisae, et per montem, qui dicitur Crux Ferrea, et summitatem montis Caballi. Campum Sillium inter eosdem

et Bellunensem Ecclesiam, cui Deo auctore praesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communi-

Bellunensem Ecclesiam sub Sedis Apostolicae protectione recipit.

Exemptiones nonnullas, ac praerogativas concedit.

Eiusdem bona indeque dependentia confirmat;

In plebibus, curti- bus, castris, capellis, etc.

Cum decimis et omnibus suis pertinentiis

confines, et sylvam cum decimis et pertinentiis suis. Plebem S. Floriani de Zaudo cum capellis suis, et comitatum cum iurisdictione et districtu in pertinentiis ipsius Zaudi. Districtum et ordinationem castri de Lavatio. Montem Farrae cum decimis suis. Sylvam canalisi ad Ecclesiam S. Crucis cum decimis et pertinentiis. Curtem de Fregona cum castris de Carone, cum capella S. Iusti, et capellam S. Martini cum dominio et pertinentiis eiusdem. Villam de Pinedo. Castrum de Opitergio cum curte et villis et campaneis suis. Capellam S. Blasii, S. Petri, S. Martini et Sanctae Mariae cum alia capella et campaneis, quae omnes dicuntur esse in pertinentiis castri de Opitergio. Ius ordinationis earundem in plebe S. Ioannis de Opitergio; et capellae curtis Franconis, et livellaticum aliarum Ecclesiarum et ordinationum earundem in pertinentiis Opitergii: curtem et castra de Soligo cum villis et pertinentiis suis, curtem de Cendone cum capellis ipsius. Auctoritate quoque apostolica nihilominus duximus prohibendum, ne ullus advocatus vel minister eius Ecclesiam tuam, vel quae ad eam pertinent, gravare, seu quibuscumque indebitis exactionibus fatigare praesumat. Prohibemus insuper, ut intra fines parochiae tuae nullus sine tuo assensu capellam seu oratorium de novo construere audeat: salvis privilegiis Romanorum Pontificum. Praeterea novas et indebitas exactiones a patriarchis, episcopis, aliisque omnibus ecclesiasticis saecularibusve personis tibi, sive ministris tuis ecclesiasticis, saecularibusve hominibus, vel rebus tuis imponi auctoritate apostolica prohibemus. Ad haec libertates et immunitates a regibus et principibus et ab aliis personis tam ecclesiasticis, quam mundanis eidem concessas Ecclesiae, et antiquas et rationabiles consuetudines integras, illibatasque manere praesenti decreto sancimus. Inhibemus etiam ne interdictos ac excommuni-

Ius ordinationis, livellatici in capellis et ecclesiis.

Capellam, seu oratorium sine episc. assensu de novo construi vetat.

Ab indebitis exaction. liberat.

Privilegia omnia confirmat.

catos tuos ad officium et ad communionem ecclesiasticam admittere quisquam sine congrua satisfactione praesumat. Ob- eunte vero te nunc eiusdem Ecclesiae electo, vel tuorum quolibet successorum, nullus qualibet subreptionis astutia vel violentia praeponatur, nisi quem canonici eiusdem Ecclesiae communi consensu, vel pars consilii sanioris secundum Dei timorem et sanctorum Patrum institutionem providerint eligendum.

Decernimus etiam, ut nulli omnino hominum etc. Si igitur in futurum etc.

Ego Lucius catholicae Ecclesiae episcopus.

Ego Theodinus Portuensis et S. Rufinae episcopus.

Ego Henricus Albanensis episcopus.

Ego Theobaldus Hostiensis episcopus.

Ego Ioannes presbyter card. tit. S. Mariae Transtyb.

Ego Laborans presbyter card. tit. Sancti Marci.

Ego Ubertus tit. S. Laurentii in Damaso presb. card.

Ego Pandolphus presbyter card. tit. Ss. Ioannis et Pauli.

Ego Adelardus tit. S. Marcelli presb. card.

Ego Melior presbyter card. tit. Ss. XII Apostolorum.

Ego Albinus tit. S. Crucis presbyter card.

Ego Arditio diaconus card.

Ego Rolandus Sanctae Mariae in Porticu diaconus card.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card.

Datum Veronae per manum Alberti sanctae Romanae Ecclesiae presbyteri cardin. et cancell. 15 kal. novembris, indict. 4, anno dominicae incarnationis MCLXXXV, pontificatus vero D. Lucii Papae III anno V.

Dat. die 18 octobris anno Domini 1185, pontif. anno V.

Episcopi electionem ad canonicos pertinere decernit.

Solitae conclusiones.

Lucii PP.

et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones.

XII.

Privilegium monachis Cisterciensibus concessum ad Ordinis consuetudines confirmandas (1).

SUMMARIUM

Proemium. — Non licet Ordinariis in personas, vel loca ord. Cister. contra id quod ab origine ordinis observatum aliquam sententiam pronuntiare, et si pronuntiata, non tenet. — Episcopi in abbatum benedictionibus ea sint professione contenti, quae ab exordio ordinis noscitur instituta.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbat Cisterciensi et universis coabbatibus eius sub eodem ordine Domino serviens, salutem et apostolicam benedictionem.

Monasticae sinceritas disciplinae, quam in puritate ordinis, quem tenetis, aeterni Conditoris providentia restauravit, illam semper invenit in Apostolica Sede clementiam, qua, et vobis in Domino accresceret propositum virtutis, et aliorum devotio procuraretur exemplis, ut per coelestium semitam mandatorum ad propositum feliciter bravium festinaret.

Non licet Ordinariis in personas, vel loca ordinis Cister. contra id quod ab origine ordinis observatum aliquam sententiam pronuntiare, et si pronuntiata, non tenet.

Inter caetera vero licet ordo vester ea se servaverit episcopis humilitate subiectum, ut salvis originalibus institutis, eorum semper vellet magisterio subiacere, illud tamen hactenus de favore et protectione Apostolicae Sedis obtinuit, ut nullus in monasteria vel abbates ordinis memorati quamlibet ecclesiasticam sententiam promeret, vel personas in eodem ordine constitutas excommunicationis vel suspensionis, seu interdicti promulgatione gravaret. Quia vero refrigescere charitate multorum usque adeo malitiam noscitur abundasse, ut nonnulli eorum, qui Ecclesiae Dei modernis temporibus sunt praelati, transgrediantur terminos ab antiquioribus constitutos, et in vestrum specialiter ordinem indebitam exercere non dubitent ultionem, praesentium litterarum inscriptione statuimus, et auctoritate apo-

(1) Ex Henriquez Regula Ordin. Cisterc., pag. 57.

stolica confirmamus, ut nulli omnino liceat in vos, vel monasteria vestra, seu fratres inibi constitutos contra id, quod ab origine ordinis noscitur observatum, excommunicationis vel suspensionis, seu interdicti sententiam promere: quod si deprompta fuerit, auctoritate apostolica decernimus non tenere. Adiungentes quoque decernimus, ut archiepiscopi et episcopi in recipiendis professionibus, quae a benedictis vel benedicendis abbatibus exhibentur, ea sint forma et expressione contenti, quae ab origine ordinis noscitur instituta: scilicet, ut abbates ipsi, salvo ordine suo, profiteri debeant, et contra instituta ordinis nullam professionem facere compellantur.

Episcopi abbatum benedictionibus ea sint professione contenti, quae ab exordio ordinis noscitur instituta.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis et confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Solita clausulae poenales.

Datum Veronensi (1) undecimo kalendas decembris.

Dat. die 21 novembris anno Domini 1185 (2), pontif. anno v.

XIII.

Donationes Godefridi I et Godefridi II Brabantiae ducum in favorem equitum templariorum confirmat (3).

SUMMARIUM

Exordium. — Godefridi ducis donationem confirmat: — Quae fuerit huiusmodi donatio. — Altera Godefridi II donatio; — Quas ratas habet. — Clausulae.

(1) Lege Veronae. (2) Perperam ab Henriquez haec constitutio consignatur anno 1183, Lucius siquidem Papa, iuxta superius dicta ex Anonymo Cassinensi, non nisi anno 1184 Veronam diverit, praecedenti vero tempore, teste Sigonio, in proximo Romae locis substitit: quod clare probant Bullae per illud tempus ab eo datae Velletri et Anagninae. (3) Edidit Miraeus Oper. diplomat., tom. II, pag. 1159.

Lucius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis magistro et fratribus Domus Militiae Templi, salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium

Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere.

Godefridi ducis donationem confirmat.

Quapropter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, piam concessionem bonae memoriae Godefridi, quondam ducis Lotharingiae, vobis et domui vestrae rationabiliter factam, ratam esse decernimus, eamque, ut indissolubilem obtineat firmitatem, praesentis litteris duximus inserendam.

Quae fuerit huiusmodi donatio.

Statuit namque divinitus inspiratus, ut quindecim mansos et maresium, et prata usque ad flumen Lane, in loco ubi sylva fuit, et vadit secus terram monachorum Sanctae Mariae et terram viri nobilis Gosowini, ex dono suo, propria consentiente uxore sua, habeatis in posterum, et ad utilitatem domus vestrae utiliter teneatis.

Altera Godefridi II donatio;

Praeterea nepos eius Godefridus dux Lotharingiae, cum propriae uxoris assensu donum a praedicto Godefrido avo suo factum recognovit et ratum habuit, et ad exemplar ipsius relevamentum hominum suorum tam in ducatu de Brabantia, quam in comitatu de Arescot et in tota terra et in ducatu suo, sicut ex authentico scripto eius agnovimus, vos habere concessit.

Quas ratas habet.

Adiiciens, ut quicumque de fratribus vestris in curia eius pro reditu illo colligendo morabitur, pro se et duobus scuteriis et tribus equitaturis foenum et avenam habeat, et candelas et ferraturas equorum de curia ipsa percipiat.

Quae utique omnia sicut pie et rationabiliter data et concessa, rata esse decernimus, et ea vobis et domui vestrae auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti communimus: statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc pagi-

nam nostrae confirmationis infringere, et ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Arimini x kalendas iulii.

Dat. die 22 iunii anno Domini 1185, pontif. anno v.

XIV.

Quod morte mandatoris, lite non contestata, finitur mandatum (1).

SUMMARIUM

Propositum quaesitum exponit; — Casus varii enumerantur, qui appositis pontificiis solutionibus resolvuntur (A. T.).

Cantuariensi archiepiscopo, et eius suffraganeis.

Relatum ex parte vestra, quod licet in commissionibus a sanctae recordationis Alexandro Papa tertio praedecessore nostro factis, fuerit appellationis remedium amotum, altera tamen partium, sive lis contestata fuerit, sive non, expirasse mandatum morte mandatoris allegat, ideoque negotiis omnibus postpositis, in suspensio mandatum apostolicum expectatis. Nos igitur consultationibus vestris praesentium auctoritate respondemus, quod si lis contestata fuerit ante obitum praedecessoris nostri, mandatum in morte mandatoris nullatenus expiravit; si vero ante litem contestatam decessit, non est in eo casu iudicibus, quos delegaverat, ex delegatione huiusmodi procedendum: etiamsi ab eis minime fuerit appellatum. Poterit ergo in eo casu, appellatione cessante, procedi in quo ante mortem mandatoris lis fuerit per conqaestionem et responsionem partium contestata. Ubi autem mors mandatoris, lite non contestata, praecessit, penitus subsistatur, sive fuerit, sive non fuerit appellationis obstaculum interiectum.

Propositum quaesitum exponit;

Casus varii enumerantur, qui appositis pontificiis solutionibus resolvuntur.

(1) In appendice ad Concil. Lateranense III, Concil., tom. XIII, col. 498.

URBANUS III

PAPA CLXXXII

Anno aerae Christi comm. MCLXXXV.

Ubertus (1) Crivellus, patria Lombardus, archiepiscopus Mediolanensis, S. R. E. presbyter cardinalis, electus est die 25 (2) novembris, an. 1185, et sequenti dominica die, quae incidit in primam decembris, consecratus est Romanus Pontifex (3). Sedit in pontificatu annum 1, menses x, dies xxv (4), imperantibus in Oriente Isaacio Angelo, in Occidente Frederico Aenobarbo imperatoribus. Obiit siquidem die 19 octobris anno 1187 (5),

(1) Radulphus de Diceto, *Hist. Anglic. Script.*, ed. Seldeno, eum vocat *Humbertum*. Nos eum Ubertum nuncupamus, quo nomine appellatum legimus a scriptoribus Rerum Mediolanensium: praecipue vero a Paricello in monumentis Ambrosianae basilicae. (2) In catalogo archiepiscoporum Mediolanensium, tom. II Actorum eiusdem Ecclesiae, legimus, Urbanum electum Pontificem in vigilia Natalis Domini: quo posito, tota rueret chronologia: atque hic quidem catalogus tempore S. Caroli Borromaei confectus, omnibus antiquioribus catalogis, chronicis et scriptoribus adversatur. Praeterea nos subiicimus Bullam quamdam alias ex Gebennensi archivio depromptam, datam *Veronae*, II idus decembris, anno 1185, primis nempe pontificatus Urbani diebus scriptam. Ulterius: hunc electum fuisse die 25 novembris, statuto die obitus Lucii decessoris, 24 mensis eiusdem, diserte probatur omnium auctorum consensu asserentium ipsa die, qua sepultus est Lucius, substitutum ei fuisse Urbanum. (3) Haec Radulphus de Diceto: *Humbertus... kalendis decembris coronatus est in Ecclesia S. Petrimontis in supercilio collocata*. (4) Haec unicuique, vel mediocriter computandi gnaro, patent, si computum a die electionis Urbani deducatur, quod nos servavimus, ut cum caeteris chronologis conveniremus. Hoc enim tempus ei dant Octavus ex catalogis Criticae Baronianae praemissis, Chronicon Fossae Novae, codex quidam ms. Bibliothecae Ambrosianae, Rer. Ital. Script., tomo III, pag. 477, Amalricus, caeterique omnes. (5) Diserte hoc probat Pagius in vita Urbani. Clarius exprimit Gervasius in chronico apud Seldenum,

et sepultus est in urbe Ferraria (1). Vacavit sedes per diem (2).

I.

Urbani PP. litterae encyclicae ad omnes episcopos de sui electione (3).

SUMMARIUM

Praefatio. — Lucii Papae III obitus. — In successoris electione concordia. — Urbani in summum Pastorem electio; — Eiusque in divinum adiutorium spes firma et inconcussa. — Omnium vero preces tam pro seipso, quam pro anima demortui Pontificis ad Dominum fieri hortatur.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis abbatibus, prioribus, et caeteris Ecclesiarum praelatis ad quos litterae (4) pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Caelestis Altitudo consilii firmam retinens in sua dispositione censuram, sacrosanctam Romanam Ecclesiam, ad cuius regimen sumus, licet insufficientes, assumpti, supra petram Fidei soliditate fundavit, illud ei tribuens in apostolicae confessionis fortitudine firmamentum, cui nec procella turbinis, nec praevalere possit spiritus tempestatis. Unde ipsa universalis mater Ecclesia usque ad consummationem saeculi manentem secum retinens Salvatorem, ita, iuxta canticum Salomonis, quem dilexit amplectitur, ut pro nulla rerum varietate, vel temporum ab unitate suae fidei, vel pietatis propo-

loco citato: *Obiit... Urbanus XIV kalendas novembris*. (1) Libet hic Rogerii Hovedeni verba referre... *Urbanus PP. cum audisset quod temporibus suis captus esset rex Ierosolymitanus, et crux Dominica, et civitas sancta Ierusalem, doluit vehementer, et incidit in aegritudinem, et mortuus est tertio decimo kalendarum novembris, qui die eius sepulturae restituendus est, apud Ferrariam* Amalricus autem haec addit... *Ibi a clero et populo honorifice fuit sepultus*. (2) De hoc clarius in Gregorio successore. (3) Ex Concil., tom. XIII, col. 653. (4) Adde istae.

Praefatio.

sito separetur. Licet enim, vel crebra decedentium mutatione pastorum in varia discrimina frequenter inciderit, vel per mundanae malignitatis incursum persecutiones innumeras pertulerit et labores: nunquam tamen eam gratia divina deseruit, quo minus robur eius in qualibet tentatione perficeret, et inde obtineret spei suae gaudium, unde susceperat fidei firmamentum. Sic igitur ante paucos hos dies faciente cum ea Domino signum in bonum, quamvis ipsam de transitu pii patris Lucii non modicus dolor, tristitiaque turbavit: statum tamen eius in unitate spiritus, et vinculo pacis divina providentia conservavit: ut post vespertinos fletus letitia matutina succederet, et ipsa velut columba pulcherrima suis laetificata gemitibus sine ruga prorsus, et macula candoris sui pulchritudinem retineret. Defuncto siquidem pia recordat. patre, ac praedecessore nostro domino Papa Lucio, et reverendissimo eius corpore honorifice tumulato, habitus est a fratribus de successoris electione tractatus, in quo tanta fuit unitas omnium, tantaque ad invicem concordia singulorum, ut ille intelligatur operatus in eis, in cuius manu corda sunt omnium, et per quem adunatur diversitas animorum. Caeterum cum plures essent in Ecclesia Dei viri venerabiles et prudentes, in quos eorum vota concurrere consultius, ut credimus, et dignius potuissent, ad insufficientiam nostram oculos intenderunt: et factum est sic, ut nos, quibus ad dignitatis tantae fastigium nec vires, nec merita suffragantur, in patrem sibi elegerint et pastorem. Nos autem licet, nobis conscii propriae infirmitatis essemus, ita ut crederemus eorum proposito non immerito resistendum; ne tamen ex dilatione negotii, vel pertinacia reluctandi, aliquid in Ecclesia periculum proveniret, consensimus, licet inviti, iniuncti oneris subire laborem, ab eo sperantes, dirigere gressus nostros, qui beato Petro in fluctibus naviganti, et fiduciam praestitit,

Bull. Rom. Vol. III.

5

ut in mare descenderet, et potenter occurreret, ut dubitans non periret. Nunc igitur in eo loco et officio constituti, in quo valde indigemus omnium fidelium suffragiis adiuvari, ad vos tamquam ad speciales Ecclesiae Romanae filios cum fiducia et securitate recurrimus, vosque benedictionis apostolicae praeventientes alloquio, literis familiaribus admonemus, rogamus attentius, et exhortamur in Domino, quatenus transitum supradicti patris et domini nostri Lucii devotis orationum suffragiis prosequentes, fidem et devotionem, quae nobis pro reverentia beatorum Petri et Pauli apostolorum et Apostolicae Sedis communiter debetur ab omnibus, vos specialiter impendatis, ita quod ex hoc, et a Deo praemium consequi, et maiorem semper gratiam valeatis in oculis nostris et totius Ecclesiae promereri.

Datum Veronae, secundo idus ianuarii (1).

Dat. die 12 ianuarii anno Domini 1185, pontif. anno I.

II.

Confirmatio bonorum, privilegiorum et immunitatum omnium Cluniacensis monasterii (2).

SUMMARIUM

Exordium a iure Sedis Apostolicae in monast. Cluniac. — Confirmatio privilegii Alexandri Papae II. — Ordo monasticus perpetuo ibid. conservandus. — Confirmatio bonorum omnium et possessionum. — Enumeratio bonorum, quae confirmantur. — Exemptio a solutione decimarum. — Libera facultas concedendi monasticum habitum petentibus. — Prohibitio monach. Cluniacen. discedendi a monast. sine licentia abbatis. — Ius sepeliendi mortuos, salva tamen iustitia Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. — Decretum perpetuae immunitatis a quacumque mo-

(1) Error librarii hic fortasse irrepsit. Si enim pontifex electus est mense novembri anni 1185, dare nequivit litteras anno eodem, mense ianuario: legendum igitur videtur *secundo idus decembris*. (n. t.) (2) Ex Bibliothec. Cluniac. Mart. Marrier, col. 1447.

Omnium vero preces tam pro seipso, quam pro anima demortui Pontificis ad Dominum fieri hortatur.

Lucii Papae III obitus

In successoris electione concordia.

Urbani in summum Pastorem electio.

Eiusque in divinum adiutorium spes firma et inconcussa.

lestia, vi, etc. — Solitae clausulae tam contra temeratores, — Quam favore obedientium. — Urbani PP. et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Hugoni abbati Cluniacensi, eiusque fratribus tam praesentibus, quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Exordium a Est nullo mediante subiecta, tanto propensius eius iuri providere compellimur, ne super his, quae rationabiliter noscitur possidere, processu temporis indebita molestatione gravetur. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et praefatum monasterium in quo divino mancipati estis obsequio, ad exemplar fel. record. Alexandri Papae praedecessoris nostri, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus. In primis siquidem statuantes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum et beati Benedicti regulam in vestro monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur. Praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona idem monasterium impraesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant; in quibus haec propriis diximus exprimenda vocabulis: locum ipsum in quo praefatum monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, prioratum S. Mariae de Nazara cum omnibus pertinentiis suis, prioratum Sanctae Trinitatis de Lentona cum omnibus pertinentiis suis, sicut eosdem prioratus Ecclesia vestra canonice possidet, et de donatione praedicti prioratus Sanctae Mariae in scripto authentico continetur, vobis, et eidem Ecclesiae auctoritate apostolica confirmamus.

Confirmatio privilegii Alexandri Papae II.

Ordo monasticus perpetuo ibidem conservandus

Confirmatio bonorum omnium et possessionum

Enumeratio bonorum, quae confirmantur

Exemptio a solutione decimarum

de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere, vel extorquere praesumat. Liceat quoque vobis clericos, vel laicos e saeculo fugientes, liberos et absolutos ad conversionem recipere, et eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum post factam in eodem loco professionem fas sit, nisi arctioris religionis obtentu, absque abbatis sui licentia de eodem discedere, discedentem vero absque communium cautione nullus audeat retinere. Sepulturam praeterea illius loci liberam esse decernimus, ut eorum quoque devotioni, et extremae voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat. Salva tamen iustitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Quia vero decimae tam veteri, quam nova lege ministris Ecclesiarum noscuntur esse concessae, sub anathematis interminatione prohibemus, ne ullus laicus a vobis decimas exigere vel extorquere praesumat.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit praefatum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel oblatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura; salva Sedis Apostolicae auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica saecularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi,

Libera facultas concedendi monasticum habitum petentibus.

Prohibitio monach. Cluniacensibus discedendi a monast. sine licentia abbatis

Ius sepeliendi mortuos, salva tamen iustitia Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

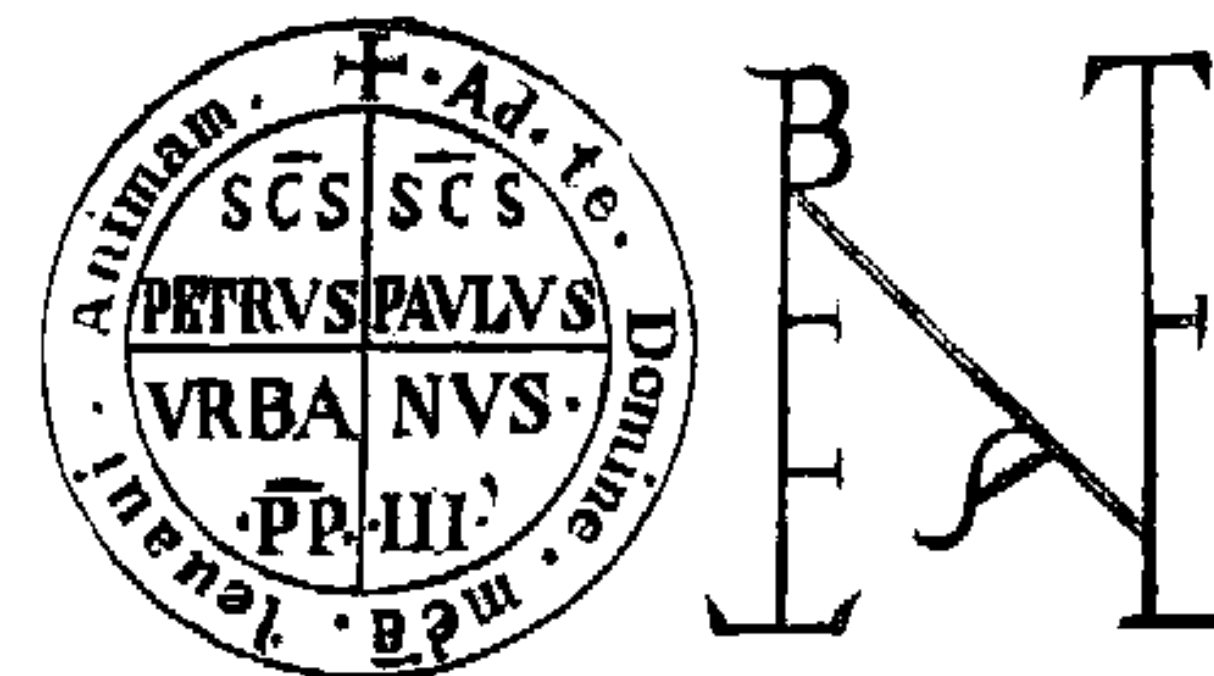
Decretum perpetuae immunitatis a quacumque molestia, vi, etc.

Solitae clausulae tam contra temeratores.

Quam favore obedientium.

quatinus et hic fructum bonae actionis percipiant, et apud districtum Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen. Ego URBANUS catholicae Ecclesiae episcopus subscripsi.

Urbanus PP.

At S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones

Ego Ioannes presbyter card. tituli S. Marci subscripsi.

Ego Laborans presbyter cardinalis tit. Sancti Calixti subscripsi.

Ego Pandolphus presbyter cardinalis basilicae XII Apostolorum subscripsi.

Ego Albinus presbyter cardinalis tituli Sanctae Crucis in Ierusalem subscripsi.

Ego Melior Ss. Ioannis et Pauli tituli Pamachii presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Adelardus tit. S. Marcelli presbyter cardinalis subscripsi.

Ego Conradus Sabinensis episcopus et Moguntinus archiepiscopus subscripsi.

Ego Theodinus Portuen., et Sanctae Rufinae sedis episcopus subscripsi.

Ego Henricus Albanensis episcopus subscripsi.

Ego Theobaldus Hostiensis et Velletr. episcopus subscripsi.

Ego Gratianus Ss. Cosmae et Damiani diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Rolandus S. Mariae in Porticu diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis subscripsi.

Ego Radulphus S. Georgii ad Velum Aureum diaconus cardinalis subscripsi.

Datum Veronae per manum Transmundi sanctae Romanae Ecclesiae notarii, indictione iv, incarnationis domini

nicae anno MCLXXXV, pontificatus vero domini Urbani Papae III anno primo.

Dat. anno Domini 1185, pontif. anno 1.

III.

Confirmatio sententiae latae per Robertum archiepiscopum Viennensem, et Hugonem abbatem Bonaevallis, delegatos apostolicos, super controversiis existentibus inter Arducium episcopum Gebennensem, et Willelmum comitem (1).

SUMMARIUM

Causae controversiae. — Statutum delegatorum. — Confirmatur. — Tenor sententiae. — Praemissis solitis iudicialibus formalitatibus; — Scriptis exhibitis et sedulo examinatis; — Testibus diligenter excussis, et allegationibus utriusque partis auditis, — Sententia prolata est; — Quae per singula capita refertur: — In quibus decernitur moneta in manu solius episcopi esse; — Murum noviter constructum a comite, demolendum esse, — Non obstantibus transactionibus in favorem comitis alligatis: — Omnis insuper in regulares et clericos criminosos manus iniiciendi facultas comiti adempta, nisi prius ab episcopo delinquentes fuerint degradati. — Sententiae testes: — Lata anno 1184, sigillis munita. — Clausulae.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabili Fratri Nantellino Gebennensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem.

Ex tenore authentici scripti nobis innotuit, quod cum discordia, quae super bannis et iustitiis Ecclesiae tuae, et hominibus adventiciis, vel aliis ad civitatem pertinentibus inter bonae memoriae Arducium antecessorem tuum, et Willelmum comitem Gebennensem emergerat, venerabilis frater noster Robertus archiepiscopus Viennensis, et dilectus filius Hugo abbas Bonaevallis suscepissent de assensu partium terminandam. Comes iureiurando, et in verbo veritatis episcopus promiserunt, eorum arbitrium inviolabiliter observare, multi etiam ob-

Causae controversiae

(1) Ex archivo Reip. Gebennensem. depromptum.

Statutum de-
legatorum

sides de recipiendo et servando arbitrio iuraverunt. Veritate itaque diligentius inquisita decreverunt, ut recordationes olim factae per homines Ecclesiae atque comitis et eorumdem iuramento firmitate perpetuo inviolabiliter observentur.

Confirmatur.

Unde quoniam, ut maiorem habeat firmitatem, arbitrium ipsum scripto nostro postulas roborari, tuis iustis postulationibus annuentes, illud sicut in scripto authentico continetur, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, eius vero talis est tenor.

In nomine Domini Nostri Iesu Christi.

Tenor senten-
tie

Ego Rothbertus Viennensis Ecclesiae archiepiscopus. Et ego Hugo abbas Bonaevalis, causae quae vertebatur inter Arduum Gebennensem episcopum et Willelmum comitem delectione utriusque partis cognitores constituti, recepto etiam iureiurando a comite, et firma promissione, in verbo veritatis ab episcopo, et multis ex utraque parte receptis obsidibus, eandem controversiam de hannis, et iustitiis Gebennensis Ecclesiae, et de hominibus adventiciis, vel aliis ad eandem civitatem pertinentibus, ordine iudiciario terminavimus in hunc modum: exhibitis nobis ab episcopo scriptis, primum quidem gloriosi domini nostri imperatoris Frederici, de regalibus eiusdem civitatis per iudicium in solemni curia habitum, et eiusdem domini nostri sigillo, cum maximorum et plurimorum testium subscriptione firmatum, eidem episcopo restitutis, et confirmatis: deinde aliis scriptis de transactionibus inter episcopum Humbertum Gebennensem, et comitem Aymonem, et inter eum qui nunc possidet, Arduum episcopum, et comitem Amedeum, factis, et sigillis praedicti Humberti, comitisque Aymonis primo scripto firmato, secundo quoque firmato sigillis venerabilium archiepiscoporum, Erachi Lugdunensis et Stephani Vien-

nensis, idoneis etiam testibus multis de veritate eorumdem scriptorum et forma transactionis, similiter etiam de transactione, per venerabilem archiepiscopum Petrum postmodum facta, diligenter examinatis atque susceptis legitime allegationibus etiam utriusque partis cum omni diligentia auditis atque discussis, assidentibus nobis venerabilibus episcopis Ioanne Gratianopolitano, Lamberto Laurianensi, Petro quondam Manrianensi, et dilectis filiis nostris abbatibus G. Alteeombaco I Alpensi, Stamesiensi G. Habundantino, W. de Siz I, Intermontano, Broolim abbate Sancti Mauricii, prioribus quoque Cartusiensis ordinis de Repausatorio, de Vallone, de Pomerio, de consilio et assensu eorum iustitia mediante decrevimus, ut earundem cartarum auctoritas inviolabilis perseveret, et per omnia fides debeat adhiberi: adiudicavimus proinde, et firma auctoritate praecepimus, ut recordationes olim factae per homines episcopi et comitis Gebennensium, eorumdem iuramento firmatae inviolabiliter in perpetuum observentur, quas cognovimus tales fuisse. Bannum videlicet totius Genevae in omnibus et per omnia, solius episcopi esse iustitiam et dominium, cuiuscunque sit homo ad episcopum solum pertinere, adventitios quoque, ex quo per annum et diem Gebennis moram fecerint, solius episcopi esse. Et comes in tota Geneva nullos homines capere debet. Hospitalitatem, placitum generale, forationes vini, et totum ripale, coroadam (1), et mutationes domorum, si dominus mortuus fuerit, debet ut dominus possidere: forum totius villae, et iustitiam fori similiter. Solius episcopi esse pedagium, et pascua solius episcopi similiter; comes quoque per se, vel aliquem de suis, in pascuis Gebennensibus, nullas equitaturas capere debet. Monetam in manu solius episcopi esse; et si monetam falsam, quod absit, monetarii fe-

Testibus dili-
genter excus-
sis, et allega-
tionibus utrius-
que partis au-
ditis.Sententia pro-
lata est;Quae per sin-
gula capita re-
fertur:In quibus de-
cernitur moneta
in manu
solius episcopi
esse.

(1) Opera quam dominis, ex consuetudine vel lege, subditi praestare tenebantur. (H. T.)

Murum noviter
constructum a
comite, et demo-
lendum esse.

cerint, nonnisi iussu episcopi comes iustitiam faciat: si quis vero latro captus fuerit, ipsum, et omnia eius episcopus habere debet; si autem episcopus eundem latronem damnare decreverit, comiti reddat, ut iustitiam faciat: statio comitis Gebennis in cognitione episcopi sit, ita tamen ut comes et familia eius, Ecclesiae, et civibus, et ecclesiasticis rebus non noceant, et vadimonia sua per vim alicui non ponat, et cum recesserit nisi ad pacem creditoris non dimittat. De caetero super muro novo, quem Willelmus comes construxerat extra castrum, per legitimos testes certissime coram nobis probatum est, quod per reverendissimum virum supradictum archiepiscopum P. Tarentasiensem in transactione per eum facta inter episcopum Arduum Gebennensem, et comitem Amedeum difinitum est, et sub excommunicatione prohibitum, ne extra murum veterem castrum aliquis usquam murus construeretur, et constructus extra veterem demoliretur: propter quod in nostri quoque iudicii sententia dictum est et difinitum, ut idem murus demoliat, et nullus contra praedictam transactionem, et tanti Pontificis excommunicationem, extra veterem murum castrum deinceps aedificetur. Allegavit revera comes Willelmus iustitias latronum et adulterorum, se per longa tempora, et patrem suum tenuisse, et accepisse, quod episcopus et Gebennensis Ecclesia non confitebatur, et quia per transactionem factam, primo inter Humbertum episcopum et Aymonem comitem, coram Viennensi archiepiscopo; postmodum etiam secundo, per transactionem factam, inter Amedeum comitem et Arduum Gebennensem episcopum coram venerabilibus archiepiscopis, Lugdunensi et Viennensi, tertio etiam coram Tharentasiensi, in qua expressum fuit, post excommunicationem factam de muro, ut supra dictum est, ut priora placita inviolabiliter tenerentur, longaeva illa possessio, et si esset interrupta, to-

tiens fuit, eam, ei non posse prodesse iudicavimus, et in omnibus, sicut supra dictum est, bannum totius Genevae, et reliqua superius scripta, patres nostri supradicti Ecclesiae Gebennensi adiudicaverunt; et ipse Willelmus comes totius civitatis dominium, ad Gebennensem Ecclesiam confessus est, et quod idem habet ab episcopo tenere. Additum est etiam in sententia, quia comes Willelmus contra omnem rationem occasione criminum, in quosdam regulares, et clericos, etiam manus iniecerat, et in Ecclesiarum patrimonium, ne amplius occasione criminis, furti, homicidii, vel alterius, in regulares, vel Ecclesiarum patrimonium, vel in bonis mobilibus, manus iniiciat, vel iniici faciat; nec in clericos etiam saeculares, qui sunt in Gebennensi comitatu, donec culpa episcopo manifesta fuerit et probata, et ipsi ab episcopo exauctorati fuerint, vel degradati; testes huius sententiae omnes praedicti, et de clericis Gebennensis Ecclesiae, isti, Poncius sacrista, Nantelinus praepositus, Bartholomaeus decanus, Poncius de Saisireu decanus, Anselmus de Willunai, Petrus de Dorchia, Roso de Consignon, Freuwardus, Guibertus, Giroldus de Villeta, Willelmus Iosperque, Petrus Rancanus, et alii clerici: et de laicis Boemundus Laurentius, Mauritius Iordanus, et alii multi. Hanc sententiam comes Willelmus sic a nobis prolatam suscepit, et observare promisit coram nobis duobus, et suprascriptis tribus episcopis, aliis quoque personis, pene universis militibus, quoque Amedeo fratre comitis, Willelmo de Nangeo, Petro de Cletis, Willelmo de Festerna, Willelmo de Graisie, Willelmo de Altavilla, Guidone Bressenco, Willelmo Iurumberti, Willelmo de Ayma, et aliis multis. Lata est haec sententia in oppido de Aquis, anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo quarto. Praesidente in sancta Romana Ecclesia beatis- simo Papa Lucio III, imperante glorioso Frederico semper Augusto. Scripta est

Omnia insuper
in regulares et
clericos crimj-
nosos manus
iniiciendi facul-
tas comiti adem-
pta, nisi prius
ab episcopo de-
linquentes fue-
rint degradati.Sententia re-
voca-
ta:Lata anno 1188
sigillis notataNon obstantibus
transactio-
nibus in favo-
rem comitis al-
ligatis.

praesens per manum Petri notarii Vienne-
nensis de praecepto nostro, et diligenter
examinata, nostris, et aliarum personarum
munita sigillis.

Clausula. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc paginam nostrae confirmationis in-
fringere, vel ei ausu temerario contraire,
si quis autem hoc attentare praesumpse-
rit, indignationem omnipotentis Dei et
beatorum Petri et Pauli apostolorum se
noverit incursurum.

Datum Veronae, ii idus decembris.

Dat. die 12 decembris anno Domini 1185,
pontif. anno 1.

IV.

*Statutum ne domus canonicales laicis,
et mulieribus malae notae locentur (1).*

SUMMARIUM

Facti expositio. — Prohibet ne domus cano-
nicales inhonestis personis locetur. —
Constitutio pro domibus quas laici iure
haereditario possident in claustris. — De-
cretum immunitatis pro stabilitate huius
constitutionis (R. T.).

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venera-
bili fratri R. episcopo, et dilectis filiis de-
cano, et capitulo Carnotensi, salutem et a-
postolicam benedictionem.

Facti expositio. Audivimus et audientes nequivimus
non mirari, quod laici quidam in clau-
stro vestro domos iure haereditario possi-
dentes, tales personas plerumque admit-
tunt, per quas clericorum quies inhonesto
strepitu saepe turbatur, et devotio po-
puli, ne divinis intendat officiis praepe-
ditur, ioculatoribus quidem aleatoribus,
cauponibus et mulieribus turpibus prae-
scriptae domus de consuetudine prava
locantur.

Prohibet ne domus canonicales inhonestis personis locentur. Volentes igitur communi Ecclesiae ho-
nestati consulere, auctoritate apostolica
prohibemus, ne domos canonicales ulte-

(1) Ex Dacherii Spicileg., tom. III, pag. 330.

rius laicis, per quos honestati ecclesia-
sticae derogetur, aut etiam sub quacum-
que occasione locentur.

Constituimus etiam de domibus, quas
laici in claustris iure haereditario tenent,
si eas in personis propriis cum honesta
familia, exclusis mulieribus turpibus, inha-
bitare noluerint, ut non nisi clericis, vel
personis regularem vitam professis, gratis
vel pro pretio concedant, si congruum
eis pretium voluerint exhibere.

Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc paginam nostrae constitutionis in-
fringere, vel ei ausu temerario contraire.
Si quis autem hoc attentare praesump-
serit, indignationem omnipotentis Dei,
et beatorum Petri et Pauli apostolorum
eius se noverit incursurum.

Datum Ven., xii kal. martii.

Dat. die 18 februarii anno Domini 1186,
pontif. anno 1.

V.

*Confirmatio compositionis initae inter mo-
nuchos Aienses ordinis Cluniacensis et
archipresbyterum de Rupella (1).*

SUMMARIUM

Exordium. — Confirmatio compositionis. —
Tenor instrumenti compositionis inter Pe-
trum archipresbyterum de Rupella et mo-
nuchos Aienses. — Series controversiae.
— Rationes a monachis allatae. — Testes
advocati. — Sententia Bernardi episcopi
Sanctonen. — Transcripta de verbo ad
verbum ex suo originali — Data die 22
sept. 1149. — Testium nomina. — Ur-
bani Papae confirmatio donationum ab
Ademaro Sanctonen. episcopo Cluniacen.
factarum. — Tenor donationis Ademari.
— Data 19 iulii anno Domini 1182 sub
Romano Pontifice Lucio II. — Nomina te-
stium qui adfuerunt. — Roboratio prae-
sentis privilegii.

(1) In Biblioth. Cluniac. edidit Martinus Mar-
tier, col. 1449.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis
filiis Hugoni abbati et conventui Cluniacensi,
salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium.

Iustis petentium desideriis dignum est
nos facilem praebere consensum, et vota,
quae a rationis tramite non discordant,
effectu prosequente complere. Ea propter,
dilecti in Domino filii, vestris iustis po-
stulationibus grato concurrentes assensu,
compositionem inter monachos vestros
Aienses et Petrum archipresbyterum de
Rochella, a bonae memoriae Bernardo
quondam Sanctonensi episcopo factam
et ab utraque parte receptam, sicut in
eius scripto authentico continetur, vobis
et Ecclesiae vestrae auctoritate apostolica
confirmamus, et praesentis scripti patro-
cinio communimus, quam ad maiorem
in posterum firmitatem praesentibus du-
ximus litteris annotandam, cuius tenor
talisis est:

In nomine Sanctae et Individuae Trinitatis.

*Tenor instru-
menti composi-
tionis inter Pe-
trum archipres-
byterum de Ru-
pella et mona-
chos Aienses.*

*Series contro-
versiae:*

*Rationes a mo-
nachis allatae:*

Ego Bernardus Dei gratia Xanctonen-
sis episcopus, notum fieri volo successoribus
meis, et omnibus hanc chartam legentibus,
qualiter discordia pacificata est, quae
inter Petrum archipresbyterum de Ro-
chella et monachos Aienses innata erat.
Audieram enim multotiens clamorem mo-
nachorum super Petro archipresbytero,
quem Reignaudus Aiensis prior nobis
praesentaverat in capellanum. Hic iura
oblationum, quae eis competere vide-
bantur, ut ipsi asserebant, eis iniuste
subtrahebat. Quod amplius sufficere non
valens, tum propter ammonitionem domui
Caufridi archiepiscopi Burdegalensis, amici
tamen Ecclesiae Clun., tum propter ius-
sionem Eugenii Papae, qui mihi hoc in
Remensi concilio viva voce iniunxerat,
satisfeci clamori et voluntati monachorum.
Dicebant monachi, quod tempore Guil-
elmi Gardradi Xanctonen-
sis episcopi, inter Arnandum priorem de Ais et Re-
ginaudum Durannum capellanum, solebant
dividere per medium oblationes, quae in
praedicta Ecclesia fiebant. Hoc autem

nobis testificati sunt viri fide digni: Gi-
randus videlicet de Alodio capellanus,
Caufridus Veritas capellanus de Castro
Alione, Maurinus de Comnia, Stephanus
Bernardi, et Stephanus de Fonte, ipsius
Ecclesiae parochiani, Audoinus et Aime-
ricus Aienses famuli, qui de manu ipsius
capellani ad altare solebant oblationes
suscipere. Horum testimonio animatus (1),
statuimus et corroboravimus utriusque
partis assensu, ut oblationes quoquomodo
fierent in Ecclesia Sanctae Mariae de
Comnia, inter capellanum et monachos
per medium dividerentur. Excepto solo
nummo quem capellanus pro capellania
accipiet, si fuerit ad missam quam can-
taverit. Si qua oblatio in visitatione in-
firmi facta fuerit capellano, ut est solus
nummus, ipsius erit. Si vero infirmus de
pecunia sua aut de aliquo censu nobili
Ecclesiae de Ais, aut capellano aliquod
beneficium conferre voluerit, per medium
dividatur. Terrae, vineae, domus atque alia
aedificia monachorum sint. Confessiones
parochianorum sive aliorum adventantium,
qui in quadragesima vel adventu, seu
alio tempore fuerint, per medium divi-
dantur. De cera atque candelis, quae in
Ecclesia offeruntur, a capellano et mo-
nachis Ecclesiae communiter serviatur.
Quod vero cerei paschalis et candelarum
residuum fuerit, per medium dividatur.
Si vero monachi habere voluerint medie-
tatem illius oblationis, quae fit secunda
feria post missam parochialem, non eis
prohibeatur. Ipsi autem de procuratione
episcopi communiter cum capellano pro-
videant. Oblatio, quae ad manum sacer-
dotis offertur, si quis monachorum ac-
cipere voluerit, vel cui prior iusserit, ac-
cipiat: postea super aliare palam ponatur,
quousque post missam absentibus clericis,
per medium dividatur. Diebus festis, si
prior Aiensis ibi affuerit, vel prior de
Rochella, commoveatur (2) a capellano, ut
missam solemnem cantet: si quis illorum
cantare voluerit, non eis prohibeatur.

(1) Fors. animati. (2) Fors. commoveatur. (R. T.)

Diebus festis in quibus est consuetudo aliquid dare clericis, ne a capellano solummodo sine voluntate et assensu monachorum eis aliquid detur, prohibemus; si monachi matutinas et alias horas diei sonare voluerint, sicut mos est illorum, sonabunt, cantabunt, absque impedimento clericorum. Cantabunt et clerici absque impedimento monachorum. Capellanus subcapellanos suos consilio prioris Aiensis in Ecclesia introducat. Quod si aliquid commiserint, unde removeri debeant, prioris consilio removeantur, et alii in loco illorum restituantur. Porro ne hoc decretum nostrum ita statutum, aliqua supervenientium capellanorum seu monachorum posset cavillatione convelli, litterarum nostrarum adhibita est privilegialis auctoritas. Facta sunt autem haec apud Gratiam Dei x kalendas octobris, dominicae incarnationis anno MCXLIX, Romano Pontifice Eugenio III, regnante in Francia rege Ludovico, eodem duce in Aquitania. Testes sunt praenominati viri, Arnaudus abbas gratiae Dei, Gaufridus archidiaconus, Willelmus Aleardi eleemosynarius Xanctonensis, Iordanis prior de Anesio, Aimericus prior de Boeth. De monachis Aiensibus, Stephanus Constantinus, Ioannes de Moguir, et alii complures.

Praeterea concessionem a venerabili fratre nostro Ademaro Xanctonensi episcopo vobis canonice factam, sicut in eius scripto authentico continetur, nihilominus auctoritate vobis apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus; cuius authenticae tenor talis est.

Ego Ademarum Dei gratia Xanctonensis episcopus, precibus venerabilis domini Telhaudi abbatis Cluniacensis inclinati, paci et tranquillitati fratrum Cluniacensium intendentes, monasteria et ecclesias atque capellas in nostro episcopatu sitas, nec non et omnes decimationes Ecclesiarum vestrarum et aliarum, si forte a laicis revocare poteritis, sive donationibus, sive transactionibus, sive commutationibus

vel emptionibus, seu aliis iustis modis, ubicumque sint, nec non et universa omnia quaecumque Deo propitio acquirere poteritis. Insuper omnem donationem, largitionem quam domnus Hisembertus de Castro Alione Ecclesiae Aiensis consilio virorum prudentium noscitur dedisse, sicut tenor authentici scripti sui declarat, vobis vestrisque successoribus habenda et tenenda in perpetuum pontificali auctoritate concedimus et confirmamus. Et ut concessio atque confirmatio perpetuae firmitatis robur obtineat, sigilli nostri munimine praesentem paginam fecimus communiri: ad maiorem quoque cauthelam, ut omnis quaestionis scrupulus de medio tollatur, damus et concedimus vobis decimas, quas a laicis acquisistis vel acquirere poteritis. Inhibemus etiam sub poena excommunicationis, laicis omnibus, qui habent decimas in parochias vestras, ne aliquo titulo ad alias Ecclesias transferre praesumant, quod si facere praesumpserint, sepultura et omni divino officio careant. Sicut supra scriptum est, fecimus consilio Henrici Alniciensis archidiaconi. Porro ne hoc decretum nostrum ita statutum aliqua supervenientium posset cavillatione convelli, sigilli nostri impressione muniri fecimus. Facta est autem haec charta apud Xancton, xiii kalend. iulii, dominicae vero incarnationis anno MCCLXXXII, Romano Pontifice Lucio III, regnante in Francia rege Philippo, Henrico rege Anglorum gubernante ducatum Aquitaniae per Richardum filium suum. Testes sunt praedictus archidiaconus, magister Willelmus Testaudus, notarius noster Willelmus Viviani, Arnaudus monachus nepos noster, Giraudus archipresbyter de Archiaco, Bernardus abbas Nantolii, magister Henricus domni abbatis Cluniacensis socius, Siguinus, Robertus eiusdem abbatis notarius, Helias de Fors, magister Columbus, Durannus Cambarlangus, Hugo Manescalcus, Robertus sacerdos qui chartam scripsit.

Nulli ergo omnino hominum liceat

Data 19 iulii
anno Domini
1182 sub Ro-
mano Pontific.
Lucio II.

Nomina te-
stium qui ad-
fuerunt.

Roboratio
praesentis pri-
vilegii.

hanc paginam nostrae confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Veronae iv nonas martii.

Dat. die 4 martii anno Domini 1186,
pontif. anno I.

VI.

Confirmatio dignitatis patriarchalis, bonorum omnium et iurisdictionis super Iadertinum archiepiscopatum, huiusque suffraganeos episcopos, patriarchae Gradeni (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Gradensem Ecclesiam sub protectione Sedis Apostolicae recipiens, — Eidem iuxta statuta praedecessor. Pontific. patriarchalem dignitatem confirmat. — Patriarchae crucis praelationem, — Pallii usum concedit. — Henricum patr. ad dignis episcopi partibus fungendum adhortatur. — Ius quoque super Iadertinum archiep. eiusque suffragan. confirmat. — Donationes omnes Ecclesiarum, bonaque ad Graden. Eccles. spectantia rata habet. — Urbani PP. et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Henrico Gradeni patriarchae, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum.

Apostolicae officium dignitatis, et creditae nobis dispensationis debitum utiliter exequi comprobamur, cum collatam unicuique dignitatem Ecclesiae provida sollicitudine custodimus, et singulis Ecclesiis iura sua illibata studemus, et integra conservare. Sicut enim non est concedendum alicui, quod iniuste requirit, ita nemini, quod sui iuris est, a nobis convenit denegari; eapropter, ven. in Christo

(1) Edidit Nicolaus Coletus, minor. edit. Ital. Sac., tom. v, col. 1131.

Bull. Rom. Vol. III.

frater Henrice patriarcha, tuis iustis postulationibus grato concurrentes assensu, Gradensem Ecclesiam, cui auctore Deo praesse dignosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus.

Igitur praedecessorum nostrorum felices memor. Pelagii, Alexandri, Urbani II, Adriani, et Alexandri III, et Lucii vestigiis inhaerentes, illius praecipue constitutionis tenorem servantes, quam praedecessor noster Leo IX Papa sancivit, et synodali iudicio et privilegii pagina confirmavit, tibi, tuisque successoribus canonice substituendis patriarchalem concedimus dignitatem et magisterium Graden. Ecclesiae gerendum in his tantum finibus confirmamus, qui per supradictos praedecessores nostros eidem noscuntur Ecclesiae constituti. Crucem quoque ante te ferendam esse concedimus, nisi cum Romae fueris, aut in praesentia vel comitatu Romani Pontificis. Pallium etiam plenitudinem videlicet pontificalis officii, fraternitati tuae ex Apostolicae Sedis liberalitate largimur, quo intra Ecclesiam tuam ad missarum solemniam celebranda uti memineris, eis diebus quibus praedecessores tuos usos fuisse cognoscis, vid. in Nativitate Domini, Epiphania, Ypopanti, tribus festivitibus Sanctae Mariae, Coena Domini, Sabbatho Sancto, Resurrectione Domini, Ascensione, Pentecostes, in Natalitio S. Ioannis Baptistae et omnium Apostolorum, in festivitibus quoque Sancti Marci, S. protomartyris Stephani, S. Laurentii, S. Martini, in solemnitate Omnium Sanctorum et principalibus Ecclesiae tuae festivitibus; necnon ecclesiarum, episcoporum et caeterorum clericorum consecrationibus, et anniversario consecrationis tuae die. Cuius utique dignitatem in bonis per omnia te volumus vindicare, ut vid. in corrigendis subditis plus apud te possit ratio, quam potestas, atque te boni dulcem, mali vero pium sentiant correctorem, personas diligas, et subiectorum vitia persequaris,

Gradensem Ecclesiam sub protectione Sedis Apostolicae recipiens.

Eidem iuxta statuta praedecessor. Pontific. patriarchalem dignitatem confirmat.

Patriarchae crucis praelationem.

Pallii usum concedit.

Henricum patr. ad dignis episcopi partibus fungendum adhortatur.

ne si aliter agere forte volueris, transeat in crudelitatem correctio, et perdas quos desideras emendare; sicque vulous debes abscindere, ut non possis quod sanum est ulcerare, ne si ferrum plusquam res exigit imprimatur, noceat cui prodesse festinas; sed sic alterum condatur ex altero, quatenus et boni habeant amando quod caveant, et mali metuendo quod diligant. Praeterea ne commissa regimini et dispensationi tuae praefata Graden. Ecclesia, quae de benignitate Apostolicae Sedis praerogativa gaudet honoris, ex brevitate patriarchatus inferior et abiectior valeat apud simplices haberi, ad ampliandam dignitatem ipsius, prioratum ei super Iadertinum archiepiscopatum et episcopatus eius apostolica auctoritate concedimus, et tam te, quam successores tuos Iadertino archiepiscopo et episcopis eius, qui pro tempore fuerint, dignitate primatus statuimus praesidens, et consecrationis munus eidem archiepiscopo impartiri, Romano quidem Pontifici traditione pallii reservata. Statuimus etiam ut quaecumque bona, quascumque possessiones eadem Graden. Ecclesia in praesentiarum iuste ac canonice possidet, aut in futurum iustis modis, Deo propitio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant. Porro Ecclesias a religiosis viris Graden. Ecclesiae oblatas per episcopatum tuum constitutas, tibi, tuisque successoribus libere confirmamus, ita ut nulli episcopo absque tuo assensu in eis liceat consecrationes celebrare, aut sacerdotibus in eisdem Domino servientibus, donec in locis ipsis fueris, divina officia prohibere.

Decernimus ergo ut nulli etc. Si qua etc. Cunctis autem etc.

EGO URBANUS catholicae Ecclesiae episcopus subscripsi.

EGO Henricus Albanen. episcopus subscripsi.

EGO Paulus Praenestinus episcopus subscripsi.

Ego Theobaldus Ostien. et Velletr. episcopus subscripsi.

Ego Ioannes presbyter card. tit. Sancti Marci subscripsi.

Ego Petrus presb. card. tit. S. Savinae subscripsi.

Ego Laborans presb. card. S. Mariae Transtiberim tit. S. Calisti subscripsi.

Ego Pandulfus presbyter cardinalis tit. XII Apostolorum subscripsi.

Ego Melior presb. card. Ss. Io. et Pauli tit. Pammachii subscripsi.

Ego Adelardus tit. S. Marcelli presb. card. subscripsi.

Ego Iacobus diaconus card. S. Mariae in Cosmedin subscripsi.

Ego Gratianus Ss. Cosmae et Damiani diaconus card. subscripsi.

Ego Octavianus Ss. Sergii et Bacchi diaconus card. subscripsi.

Ego Gofredus S. Mariae in Via Lata diaconus card. subscripsi.

Ego Rolandus S. Mariae in Porticu diac. card. subscripsi.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diac. card. subscripsi.

Ego Radulfus S. Georgii ad Velum Aureum diac. card. subscripsi.

Datum Veronae per manum Moysis vicem agentis cancellarii, ii kalen. iunii, indict. iv, incarnationis dominicae anno 1186, pontificatus vero domini Urbani Papae III anno primo.

Dat. die 31 maii, anno Domini 1186, pontif. anno 1.

VII.

Decreta nonnulla pro quiete, bono regimine, ac regulari disciplina monachorum Grandimontensium (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Monastica disciplina in Grandimont. coenobio lapsa. — Delatae ad Urbanum querelae. — Obedientia a mo-

(1) ex annalibus ms. Grandimonten. edidit Martène, *Thesaur. Anecd.*, tom. I, col. 627.

nachis priori promittenda. — Fratribus mutua impendenda subventio — Mutuae charitas. — Decretum, ut Grandimontenses ad alterius religionis hominem recipiendum cogi nequeant. — Priori vero potestas in spiritualibus et temporalibus conceditur. — Regulam servantibus labor loco poenitentiae iniungitur. — Confirmatur regula quaedam. — Domus ipsa, eiusque bona sub protectione Sedis Apostol. recipiuntur. — Et sua in immunitate confirmantur; — Sub excommunicationis poena pro violatoribus; — Observantibus concessa pace D. N. I. C. — Urbani PP. et S. R. Eccl. card. subscriptiones.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Guillelmo priori Grandimonti, eiusque fratribus tam praesentibus, quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum.

Quanto per infusionem Sancti Spiritus coelestis subditi magisterio disciplinae odorem religionis in vestro ordine hactenus observatae latius expandistis, ut secundum Apostolum conversatio vestra sit vitae in vitam: tanto nostro imminet officio sollicitius attendendum, ne inimicus humani generis, qui semper circuit, quaerens quem devoret, piis invadens studiis perfectorum, per suae calliditatis astutiam adversus vos. Domino resistente, praevaleat, et propositum religionis et ordinis, sub quo laudabiliter militatis, virulenta suggestionem immutet aliquatenus, vel perturbet, in vobis fraternae pacis gratiam violando. Inde siquidem est, quod cum inter vos, permitte ipso, qui fideles suos tentari non patitur supra id quod portare possint, seminarium scandali subortum fuerit, quod sollicitudine plurimorum adhibita hactenus sedari nequiverit: ad nostram praesentiam quidam ex utraque parte fratrum litigantium accesserunt coram nobis et fratribus nostris, plurima de institutione vestri ordinis, et illatis hinc inde iniuriis, proponentes. Nos vero, auditis omnibus diligenter quae in nostro duxerunt auditorio proponenda, ut de caetero

inimico virtutum omnium nocendi aditus clauderetur, et in ordine vestro fraternae pacis concordiam tam facile ipsius calliditas non turbaret, in his quae generare videbantur materiam iurgiorum, manum correctionis apostolicae de fratrum nostrorum consilio duximus apponendam. In primis siquidem statuentes ut qui, relicto saeculo, ad ordinem vestrum confugiunt, priori qui pro tempore fuerit, et successoribus eius catholicis, vel capitulo, si prior non fuerit, obedientiam et reverentiam promittant absolute. Fratribus autem singulis in his quae ad commodum et honorem domus pertinent, fraternae caritatis officium et auxilium debita subventionis impendant. Maiores se invicem, secundum Apostolum, arbitantes, quatinus iuxta apostolicam evangelicamque doctrinam se invicem honore praeveniant, et qui forte maior est meritis, non erubescat amore Domini fieri minoribus ministrator. Paci vestrae praeterea providentes, statuimus ut ad recipiendum alterius religionis hominem nemo vos cogat invitos, ne dum instituta relictis ordinis qui ad vos confugerit aemulatur, a vestrae observantia disciplinae animos simpliciorum avertat, et aliis vos contingat iniuriosos et molestos existere, si professos eorum volueritis retinere. Priori autem tam in spiritualibus, quam in temporalibus, plenam concedimus auctoritatem apostolica potestatem: ita ut uni conversorum, qui magis idoneus fuerit, in cellis vestris temporalia disponenda committat, qui de ipsius prioris mandato, eleemosynas depositaque recipiat, et eas in pios usus ac necessitatem domus provida consideratione convertat. Cura vero spiritualium libere de mandato prioris circa clericos ipsos resideat: ita quod nullus laicorum fratrum in confessionibus, poenitentis, divinis officiis celebrandis et corrigendis excessibus clericorum, ullam sibi auctoritatem usurpet: sed haec omnia per priorem iam dictum, vel de mandato ipsius, per clericos expleantur. Ad

Ius quoque super Iadertinum archiepiscopatum et eiusque suffragan. confirmat.

Donationes omnes Ecclesiarum, bonaeque ad Graden. Eccles. spectantia rata habet.

Urbani PP

et S. R. Ecclesiae cardinalium subscriptiones

Obedientia a monachis priori promittenda.

Fratribus mutua impendenda subventio

Mutuae charitas

Decretum, ut Grandimontenses ad alterius religionis hominem recipiendum cogi nequeant

Priori vero potestas in spiritualibus et temporalibus conceditur

Regulam serv-
vantibus labor
loco poeniten-
tiae iniungitur.

Confirmatur
et ulla quae
in

Domus ipsa,
et usque bona
sub protectione
Sedis Aposto-
licae recipian-
tur.

Et sui in im-
munitate con-
servantur;

Sub excommu-
nicationis poe-
na pro violen-
tibus.

haec, ad instar praedecessorum nostro-
rum fel. record. Alexandri et Lucii Ro-
manorum Pontificum, omnibus regulam
vestram servantibus, sicut in vestro or-
dine et suprapositis nostrae correctionis
capitulis salubriter continetur, laborem
loco poenitentiae et in peccatorum suorum
remissionem iniungimus. Institutionem
quoque quam ad castigationem vestram
post confirmationem fel. record. Adriani
Papae praedecessoris nostri salubriter
addidistis, auctoritate apostolica
confirmamus et perpetuis decernimus
temporibus valituram: statuantes ut li-
berum vobis sit, secundum regulam vestram,
atque instituta ordinis, absque aliquorum
gravaminibus vel molestiis, Domino famulari,
salva in omnibus Apostolicae Sedis
auctoritate. Praeterea domum et loca vestra,
cum omnibus quae in praesentiarum iuste et
pacifice possidetis, vel in futurum concessione
Pontificum, largitione regum, vel principum,
oblatione fidelium, seu aliis iustis modis,
Deo propitio, poteritis adipisci, sub beati
Petri et nostrae protectione suscipimus et
praesentis scripti privilegio communimus:
statuentes ut ea firma vobis vestrisque
successoribus et illibata permaneant.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum
liceat praefatam domum temere perturbare,
aut eius possessiones auferre, vel ablatas
retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus
fatigare; sed omnia integra conserventur,
eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione
concessa sunt usibus omnimodis profutura. Si
quid igitur in futurum ecclesiastica saecularisve
persona, hanc nostrae constitutionis paginam
sciens, contra eam temere venire tentaverit,
secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum
digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque
sui careat dignitate, reamque se divino iudicio
existere de perpetrata iniquitate cognoscat,
et a sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei ac
Domini nostri Redemptoris Iesu Christi alienus fiat,
atque in extremo exa-

mine districtae ultioni subiaceat. Cunctis
autem eidem loco sua iura servantibus sit pax
Domini nostri Iesu Christi, quantum et hic fructum
bonae actionis percipiant, et apud districtum
Iudicem praemia aeternae pacis inveniant. Amen.

Ego URBANUS catholicae Ecclesiae episcopus
subscripsi.

Ego Paulus Praenestinus episcopus subscripsi.

Ego Ioannes tit. Sancti Marci presbyter card.
subscripsi.

Ego Petrus Le Bon presbyter card. tit. Sanctae
Susannae subscripsi.

Ego Laborans presbyter card. Sanctae Mariae
Transtyberim tituli Callixti subscripsi.

Ego Pandulfus presbyter card. tituli XII
Apostolorum subscripsi.

Ego Albinus presbyter cardinalis tituli S. Crucis
in Ierusalem subscripsi.

Ego Melior presbyter card. Ss. Ioannis et Pauli
tit. Pammachii subscripsi.

Ego Adelardus tit. S. Marcelli presbyter card.
subscripsi.

Ego Iacintus S. Mariae in Cosmedin diaconus
card. subscripsi.

Ego Bobo Sancti Angeli diaconus card. subscripsi.

Ego Octavianus Sanctorum Sergii et Bacchi
diaconus card. subscripsi.

Ego Rollandus S. Mariae in Porticu diaconus
card. subscripsi.

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus
card. subscripsi.

Ego Rad. S. Georgii ad Velum Aureum diaconus
card. subscripsi.

Datum Veronae per manum Moysis Lateranensis
canonici vicem agentis cancellarii, idibus iulii,
indictione iv, incarnationis dominicae anno MCLXXXVI,
pontificatus vero domni Urbani Papae III anno primo.

Dat. die 15 iulii anno Domini 1186,
pontif. anno 1.

Observantibus
concessa pace
D. N. I. C.

Urbani PP.

et S. R. E. Eccl.
cardinalium
subscriptiones

VIII.

Responsio ad consultationes M. Cenomanensis episcopi (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Series facti. — Litis pendencia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi si primum erat nullum. — Contrahens matrim. sub conditione non improbata, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

Urbanus M. Cenomanensi episcopo.

Exordium

Series facti

Litis pendencia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi si primum erat nullum.

Cum in Apostolica Sede (2), cui licet immeriti praesidemus, magisterium residueat totius ecclesiasticae disciplinae: dignum est et consonum rationi, ut quoties circa negotium Ecclesiae aliquid dubietatis emerit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur. Intelleximus siquidem, quod inter villicum de Herneia et uxorem eius coram te quaestio matrimonii tractaretur, et productis testibus, et eorum examinationibus diligenti examine discussis, ante publicationem idem villicus reversus ad propria, publice inter se et uxorem suam proposuit sententiam divortii iudicio Ecclesiae esse promulgatam: et sic suggesta omnibus falsitate, quamdam aliam mulierem facti nesciam, sibi copulare praesumpsit. Postmodum vero super prioris matrimonii quaestione literis a Sede Apostolica impetratis, delegati Iudices sententiam divortii protulerunt. Unde quia villicum et mulierem, quam superinduxerat, pendente lite prioris uxoris, invicem asseris consentire: tua nos duxit fraternitas consulendos, utrum tales sint ad matrimonium admittendi. Nos autem auctoritate praesentium tuae sollicitudini respondemus, quod imposita ei poenitentia competenti, et infra ipsius poenitentiae tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterunt remanere.

(1) Ex Appendice ad Concil. Lateranen. III, cap. vi, 21. (2) Cap. Cum in Apostolic., 18, De sponsal. et matrim.

Super eo vero (1), quod a nobis similiter postulasti, utrum ille, qui in quamdam mulierem consensit, si pater eius vide licet suum praestaret assensum, si ad consummandum matrimonium sit compellendus: non minus respondemus, quia cum assensus liber dici non possit, qui alieno reservatur arbitrio ac conditioni, ipsum canonica non improbant instituta, quae consonant honestati, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam ad contrahendum matrimonium est cogendus. Nam licet fel. record. Alexander Papa praedecessor noster in suis videatur consultationibus respondisse, quod desponsalia interposita conditione certa, conditione ipsa minime observata, si consensus de praesenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari: nequaquam est nostrae diffinitioni contrarium, cui huiusmodi consensus nequaquam sit de praesenti habendus, licet per verba de praesenti evidentius exprimat, quod in alieno arbitrio non habito sed habendo, consistunt, aliam tamen non potest ducere uxorem (2).

IX.

Libello citationis ante obitum delegantis proposito, lite post eius obitum contestata, potest in causa procedere delegatus. Qui etiam ad producendos testes inducias postulavit, videtur appellationi renunciare (3).

SUMMARIUM

Exordium. — Propositum Papae dubium, ut in titulo: — Eiusque responsum (n. r.).

Urbanus etc., abbatibus de Wellebec et de Sulvestum.

Gratum gerimus (4) et acceptum quod in negotiis commissis vestrae iurisdic-

(1) Cap. super eo, § De condit. appos. (2) Dat. dicitur anno 1186. (3) Ex Appendice ad Concil. Lateran. III, Concil., tom. xiii, col. 608. (4) Cap. Gratum, 20, De offlc. et potest. iudicis delegati.

Contrahens
matrim. sub
conditione non
improbat, non
compellitur ma-
trimonium con-
summare ante
conditionis e-
ventum.

Exordium

ctioni debitam curam impenditis, et his quae dubitationem faciunt, pro gravitate vestri officii censuram Sedis Apostolicae postulatis.

Propositum
Papae dubium,
ut in hunc:

Sane consuluit nos vestra discretio ante obitum delegantis, proposito citationis edicto, lite vero post mortem delegantis contestata, delegatus iudex nihilominus debeat in causa procedere: et utrum is intelligatur appellationi renunciasset, qui ea interposita ad producendos testes inducias postulavit, et deinde productioni et allegationi renunciatis, attestationes petiit solemniter publicari sicut hoc totum circa decessum bon. mem. praedecessoris nostri Lucii, qui iudices delegavit, sub examine vestro asseritis contigisse. Nos autem inquisitioni vestrae taliter respondemus, quod cum in priore casu citatione facta quasi coeptum sit negotium, et maxime, si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest et debet in causa procedi: tenebitque quod iustitia praevia fuerit iudiciali tramite diffinitum. In secundo casu videtur ab appellatione recessum, si secundum ea, quae praemissa sunt, eum qui appellaverat constiterit processisse (1).

X.

Confirmatio ordinis Cruciferorum inservientium hospitali Bononiae, privilegiorumque ad eiusdem libertatem et indemnitate concessio.

SUMMARIUM

Ecclesiam Cruciferorum in ius et proprietatem Sedis Apostolicae recipit. — Bona omnia ac donationes eidem confirmat: — Quae nominat. — Indebitas decimas a Cruciferis exigi vetat. — In ordinem quas-cumque personas recipi concedit. — Clericos Hospital. soli priori subiectos declarat: — Eos vero interdicto supponi prohibet; Aut aliquibus praestationibus, salvis con-

(1) Ab illustratibus collectionis decretalium Gregorii IX, haec data dicitur anno 1180.

suetis. — Facultas erigendi oratoria et coemeteria: — Quorum sepulturam liberam decernit. — Sacras ordinationes a quo libuerit episcopo recipere eos posse indulget. — Censum annuum imponit. — Solitum immunitatis decretum. — Cum poenalibus conclusionibus. — Et praemiis obedientibus promissis. — Urbani PP., et S. R. Eccl. card. subscriptiones.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Ben. magistro et fratribus Cruciferis hospitalis domus Bononiensis tam praesentibus, quam futuris, communem vitam ducentibus, in perpetuum.

Cum antecessor tuus, fili prior, praedecessore nostro felicis memoriae Alexandro Papa lapidem primum ad ecclesiam construendam acceperit in territorio Bononiensi, ubi domus vestra nunc constructa dignoscitur: nos vestris postulationibus inducti, eandem Ecclesiam, in qua divino estis et pauperum obsequio mancipati, in ius et proprietatem beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus.

Statuentes, ut quascumque possessiones, quaecumque bona eadem Ecclesia vestra cum hospitali in praesentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant.

In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum in quo praefatum hospitale et ecclesia sita est, cum omnibus pertinentiis suis (Caetera desunt).

Sane novalium vestrorum, quae propriis manibus vel sumptibus colitis, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere aut extorquere praesumat.

Liceat quoque vobis personas liberas et absolutas e saeculo fugientes ad conversionem, et pauperum Christi servitium

Ecclesiam Cruciferorum in ius et proprietatem Sedis Apostolicae recipit.

Bona omnia ac donationes eidem confirmat.

Quae nominat.

In ordinem quascumque personas recipi concedit.

Indebitas decimas a Cruciferis exigi vetat.

recipere, et eas absque contradictione aliqua retinere.

Inhibemus autem ne aliqua ecclesiastica saecularisve persona in domum vestram quemquam intrudere, aut aliquem fratrum vestrorum de ipsa domo audeat eicere violenter.

Clericos Hospital. soli priori subiectos declarat:

Eos vero interdicto supponi prohibet:

Aut aliquibus praestationibus, salvis consuetis

Facultas erigendi oratoria et coemeteria.

Quorum sepulturam liberam decernit.

Sacras ordinationes a quo libuerit episcopo recipere eos posse indulget

Censum annuum imponit

Solitum immunitatis decretum:

Clerici etiam qui ad domos vestras ordinati fuerint et assumpti, nulli alii quam tibi, fili prior, praestare obedientiam compellantur.

Prohibemus insuper ne cui liceat vos, aut domos vestras, interdicto, vel excommunicationis, sine manifesta et rationabili causa et legitima citatione subiicere.

Praesenti pagina decernentes, ut nullus Ecclesiarum praelatus a domibus vestris quicquam exigere, praeter libram cerae, audeat vel etiam extorquere. Salvis censibus illis, qui nunc in quibusdam domibus vestris constituti sunt, de consensu episcoporum annuatim percipiendi.

Nihilominus etiam vobis duximus indulgendum, ut in domibus vestris, ubi tot fratres assidue commorantur, quibus sit ecclesia necessaria, liceat vobis oratoria erigere et coemeteria fabricare.

Quorum sepulturam liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extremae voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati, vel interdicti sint, nullus obsistat. Salva tamen iustitia illarum Ecclesiarum a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Chrisma quoque, Oleum sanctum, dedicationes ecclesiarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros fuerint ordines promovendi, et caetera ecclesiastica sacramenta, a quocumque malueritis catholico recipiatis episcopo, qui nostra fultus auctoritate, quod postulatur, impendat.

Ad iudicium autem, quod eadem domus vestra specialiter beati Petri existat, duodecim imperiales nobis nostrisque successoribus annis singulis persolvatis.

Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat praefatam Ecclesiam et hospitale temere perturbare, aut eius pos-

siones auferre, vel ablatas retinere, minuire, seu quibuslibet vexationibus fatigare; sed omnia integre conserventur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicae auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, saecularisve persona, hanc nostrae constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui careat dignitate, reumque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo Corpore ac Sanguine Dei et Domini Redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat.

Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus et hic fructum bonae actionis percipiant et apud districtum Iudicem praemia pacis inveniant. Amen.

AD TE DOMINE LEVAVI ANIMAM MEAM.

Ego URBANUS catholicae Ecclesiae episcopus.

Ego Henricus Albanensis episcopus.

Ego Paulus Praenestinus episcopus.

Ego Theobaldus Hostiensis et Velle-trensis episcopus.

Ego Petrus presbyter card. tit. Sanctae Susannae.

Ego Laborans presbyter card. Sanctae Mariae Transtiberim tit. Calixti.

Ego Pandolphus presbyter card. tit. XII Apostolorum.

Ego Melior presbyter card. Ss. Ioannis et Pauli tit. Pammachii.

Ego Adelardus tituli Sancti Marcelli presbyter card.

Ego Iac. diaconus card. Sanctae Mariae in Cosmedin.

Ego Gratianus Ss. Cosmae et Damiani diaconus card.

Ego Roland. Sanctae Mariae in Porticu diaconus card.

Cum poenali-bus conclusio-nibus

Et praemiis obedientibus promissis.

Urbani PP

et S. R. Eccl. cardinalium subscriptiones

Ego Petrus S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconus card.

Ego Rad. S. Georgii ad Velum Aureum diaconus card.

Datum Veronae per manum Moysis Lateranensis canonici, vicemagentis cancellarii, vii kal. aprilis, indictione v, incarnationis dominicae anno millesimo centesimo octuagesimo septimo, pontificatus vero D. Urbani Papae III anno ii.

Dat. die 26 martii anno Domini 1187, pontif. anno ii.

XI.

Quod filii in patrum Ecclesiis institui non debeant, sed ab eis amoveri (1).

SUMMARIUM

Dei sanctuarium iure quasi haereditario non possidendum. — Successi in patrum Ecclesiis ab iis removendi. — Clausulae et conclusiones consuetae.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui Fiscannensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a sacris sit canonibus alienum, ut in Ecclesiis Dei patri filius, nullo mediante succedat, nec Sanctuarium Dei possit iure quasi haereditario possideri, mirabile gerimus et indignum, quod in quibus Ecclesiis, monasterio vestro utroque iure subiectis, nonnulli, sicut accepimus, suis parentibus successerunt, easque contra disciplinam canonicam detinent in scandalum plurimorum, ideoque auctoritate vobis praesentium indulgemus, ut eos qui taliter memoratas Ecclesias detinent, liberam habeatis auctoritate apostolica facultatem ab ipsis Ecclesiis removendi: ita tamen quod eadem Ecclesiae, sine dilatione congrua canonice de personis idoneis ordinentur; nisi forte ibi tanto tempore fuerint et taliter conversati, quod videantur merito sustinendi.

(1) Ex Concil., tom. xiii, col. 688.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Veronae kalendis iunii.

Datum die 1 iunii.

XII.

Quod post interpositam appellationem nihil liceat innovari (1).

SUMMARIUM

Appellatio ad subsidium inventa. — Innovata appellationis tempore in primum statum restituenda. — Conclusiones et clausulae consuetae.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Galtero Rotomagensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem.

His qui ad tuitionem sui vocem appellationis emittunt, propensius adesse compellimur, et ne appellatione pendente quorumlibet malignitate graventur, pastorem sollicitudinem adhibere, quia cum appellationis remedium inventum fuerit ad subsidium oppressorum, eorum indemnitati, quantum ordo iuris exposcit, nobis imminet praecavere. Inde est, quod cum in provincia tua, sicut audivimus, plerumque contingat, quod tam ecclesiastici quam saeculares viri, post appellationem possessionibus vel rebus aliis spolientur, praesentibus tibi literis indulgemus, ut si quid circa statum aliquorum de provincia tua post obiectum appellationis obstaculum, in eorum praedictum tibi constiterit innovatum, id in eum statum appellatione postposita reducendi, in quo tempore appellationis extiterat, de auctoritate nostra liberam habeas facultatem, ne appellantes sui iuris dispendium patiantur. Statuentes, ut nulli

(1) Ex Concil., tom. xiii, col. 688.

Clausulae et conclusiones consuetae.

Appellatio ad subsidium inventa.

Innovata appellationis tempore in primum statum restituenda.

Conclusiones et clausulae consuetae.

omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Veronae secundo kalendas augusti.

Dat. die 31 iulii.

GREGORIUS VIII

PAPA CLXXIII

Anno aerae Christi comm. MCLXXXVII.

Albertus, patria Beneventanus, antea S. R. E. presbyter cardinalis Sancti Laurentii in Lucina (1), et cancellarius, electus in Romanum Pontificem die 20 octobris, an. 1187, consecratus est die 25 mensis eiusdem. Sedit in pontificatu mensem i, dies xxvii, imperantibus in Oriente Isaacio Angelo, in Occidente Friderico III imperatoribus: ingressus siquidem Pisanam urbem, ibidem mortuus et die 17 decembris anni eiusdem (2). Vacavit Sedes per diem (3).

I.

Statuta literis Urbani PP. tribus mensibus ante eius obitum datis confirmantur, plenamque habere firmitatem decernitur (4).

SUMMARIUM

Exordium. — Causae decreti. — Urbani PP. literas, tribus mensibus ante eius obitum datas, omnem firmitatem habere statuit.

(1) Teste anonymo Cassinensi. (2) Ita notatur in brevi Chronico Pisano, quod tomo iii Italiae Sac. refertur ab Ughello. (3) Exclusis extremis. Quare autem a Baronio, nonnullisque aliis Pagium Seniores sequutus recedam in assignando unius diei spatio huic inter-pontificio, inferius dicam in Clemente III. (4) Ex Baron. ad ann. 1187.

Bull. Rom. Vol. III.

7

Gregorius episcopus servus servorum Dei, omnibus praelatis Ecclesiarum, ad quas litterae istae pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoniam ad episcoporum maxime spectat officium, afflictis et laborantibus subvenire, unumque illorum, licet deficientibus meritis nostris, Deus esse nos voluit, prospicere tenemur et volumus, ne quis ex fortuitis casibus per Romanae visitationem Ecclesiae laboris sui, quem ad eam veniendo sustinuit, debito frustraretur effectui. Inde siquidem fuit, quod nos multorum prospicere volentes expensis, et allevare labores, de consuetis Sedis Apostolicae misericordia duximus statuendum, ut litterae praedecessoris nostri domini Urbani, a tribus mensibus ante ipsius obitum destinatae pro facienda iustitia et litigiis dirimendis, quae tamen manifestum alicuius praedictum non contineant, aut calumniam aequitatis, eundem habeant tempore nostrae administrationis effectum, quem habere, si adhuc viveret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite quod mandavit agendum, ut nemo ad nos pro excusatione huiusmodi, accepta per illum iustitiam obtinendi fiducia, cogatur vacuus laborare.

Datum Ferrariae sexto kalendas novembris.

Dat. die 27 octobris anno Domini 1187, pontif. anno i.

II.

Ad omnes Christi fideles de clade Hierosolymitana. Omnes ad poenitentiam agendam admonet; proficiscentibus vero ad bellum contra infideles plenariam indulgentiam concedit.

SUMMARIUM

1. Exordium. — Clades christianis a Saladino illata; — Quae accurate describitur: crux dominica capta; episcopi occisi cum tem-

Exordium.

Causae decreti.

Urbani PP. literas, tribus mensibus ante eius obitum datas, omnem firmitatem habere statuit.